

ВІЙСЬКО

№6 (142) 2012

УКРАЇНИ

**З ДНЄМ КОНСТИТУЦІЇ
Ї УКРАЇНИ!**

РЕФОРМУВАННЯ4

«Сержантизація» армії

Олександр ГАЙН

РІК КОМАНДИРА — ЛІДЕРА.....6

«На таких офіцерах
тримається українське військо»

Василь ЛАБАЙ

.....9

Зіркова команда полковника Короткова

Сергій СИЗОНЕНКО

ЛЮДИ В БІЛИХ ХАЛАТАХ12

Ігор Савка:
«Лікар має вчитись все своє життя»

Сергій ЗЯТЬЄВ

НЕСТАНДАРТНА СИТУАЦІЯ15

«Я щиро вдячна військовим медикам
за людяність і доброту!»

Віталій СТЕЧИШИН

НОТАТКИ МИРОТВОРЦЯ18

Іракський щоденник

Сергій ОЛЕКСАНДРОВ

ЛИСТИ З 41-го26

«...З початком війни
я тебе ще більше кохаю»

Анатолій СМЕТАНІН

ДОЛІ ЛЮДСЬКІ30

Лижний похід на фронт

Руслан ТКАЧУК

ГРИФ ТАЄМНОСТІ ЗНЯТО.....38

Сальса кубана «Фокстротів»

Володимир КОСЕНКО

ГІСТЬ РЕДАКЦІЇ44

Народний артист України Богдан Бенюк:
«Я покладаюсь на військових –
вони захищають мене»

Володимир КОСЕНКО

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАННИЙ ОРГАН
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Головний редактор

Володимир ЯРЦЕВ

viysko2003@ukr.net

Заступник головного редактора

Андрій ЧЕРНЯК

Відповідальний секретар

Володимир КОСЕНКО

Начальник відділу оборонної
політики та життєдіяльності військ
В'ячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ

Начальник відділу міжнародного
військового співробітництва
Руслан ТКАЧУК

Начальник відділу ілюстрацій,
технічного оформлення та реклами
Василь ПОТАПЧУК

Фотокореспондент

Сергій ПОПСУЄВИЧ

Дизайн та верстка

Андрій ПОГОРЕЛОВ

Літературний редактор

Лілія ВЛАСЮК

Засновник:

Міністерство оборони України

Адреса редакції:

вул. Мельникова, 81,
04050, Київ, Україна, а/с 72

Телефони редакції:

(044) 483-08-39,
489-38-59, 454-42-02

E-mail: viysko2003@ukr.net;

Електронна версія журналу:

www.vu.mil.gov.ua

© «Військо України», 2012

Підписано до друку: 26.06.2012 р.

Передплатний індекс: 74101

Передплату можна оформити в усіх
поштових відділеннях зв'язку

Свідцтво про державну реєстрацію
КВ № 827 від 12.07.1994 р.

Рік заснування часопису — 1994

Друк: ТОВ «Поліграф-Експрес»

Телефон з питань розміщення
реклами: (044) 483-08-39

Редакція не несе відповідальності за зміст
повідомлень інформагентств і може дру-
кувати статті, не поділяючи поглядів авто-
ра. Відповідальність за достовірність
фактів, власних імен та інших відомостей
несуть автори публікацій. Роботи (фото-
знімки, статті, малюнки, тексти та інші ма-
теріали), які прийшли на адресу редакції,
не рецензуються і не повертаються. Пе-
редрук матеріалів чи будь-яке інше їх ви-
користання можливо лише з письмового
дозволу редакції. При використанні мате-
ріалів посилання на журнал «Військо Ук-
раїни» обов'язкове. За зміст реклами від-
повідальність несе рекламодавець.

Міністр оборони України Дмитро Саламатін: «Проведену в армії й ОПК роботу я б оцінив як наступ на усіх фронтах»

**Ексклюзивне бліц-інтерв'ю агентству
«Інтерфакс-Україна»**

— Як складаються справи у сфері переозброєння Збройних Сил України?

— Концерн «Укроборонпром» був створений згідно Указу Президента України у січні 2011 року. Міністерство оборони і Державний концерн «Укроборонпром» уже мають серйозні результати роботи, незважаючи на те, що підприємства передані концерну зі складу міністерств і відомств лише в грудні 2011 року. І вже в поточному році буде введено до строю 15 кораблів, подвоїться кількість літаків, буде прийнятий на озброєння Збройних Сил України і надійде у війська новітній бронетранспортер БТР-4, а також — високоточна зброя, нові радіолокаційні комплекси.

У війська почнуть надходити сучасні засоби цифрового зв'язку і навігації, що відповідають вимогам концепції С2/С4І. Разом із Державним концерном «Укроборонпром» проведена велика робота по програмі «Корвет». Сьогодні можна впевнено говорити, що переважна більшість компонентів у проекті будуть замінені продукцією вітчизняного виробництва. Вийшов у море й успішно пройшов ходові іспити підводний човен «Запоріжжя».

Разом з «Укроборонпромом» розробляються сучасні зразки обмундирування за кращими світовими стандартами. У війська вперше за багато років будуть поставлені нові парашутні системи.

«Укроборонпрому» вдалося відновити співробітництво з провідною французькою компанією «Сажем» у рамках програми модернізації українських вертольотів. Модернізований бойовий ударний

вертоліт Мі-24, здатний виконувати завдання цілодобово, на максимальних висотах, прийнятий на озброєння. Він відповідає кращим світовим зразкам. Вийшло на якісно новий рівень співробітництво з військовою наукою і з профільними інститутами НАНУ з розробки тепловізорів, безпілотних літальних апаратів, нових типів боеприпасів.

Використовуючи військову термінологію, я б оцінив проведену роботу як наступ на усіх фронтах. У порівнянні з відповідним періодом 2011 року ситуація покращилася у рази.

— Що змінюється в армії і вітчизняному ОПК? Які найяскравіші досягнення Ви готові назвати?

— Пропоную деталі обговорити трохи пізніше, коли результати перерахованих ініціатив стануть помітними для усіх. У першу чергу, це новітні озброєння, що почнуть надходити в Збройні Сили. Вони змінять обличчя української армії. Стратегічно важливим результатом вважаю стабілізацію ситуації з виконанням зовнішньоекономічних контрактів. Безперервно йде відвантаження БТР-3Е1 у Таїланд. Щоб оцінити якість цих машин, досить сказати, що під час навчання у Таїланді вони перевершили за всіма показниками сингапурські БТР «Terrex». Про це заявила прем'єр-міністр цієї країни Йін-глак Чінават.

Підписано контракт про продаж Таїланду 49 новітніх танків «Оплот». Сьогодні це прорив українського танкобудування. Успішно виконується і контракт з постачання БТР-4 в Ірак. Також передані збройним силам Іракської Респуб-

ліки вже 5 з 6 АН-32. До речі, щось не чути радісних вигуків від тієї частини «громадськості», яка ще зовсім недавно висловлювала заклопотаність невиконанням і зривом українською стороною контрактних зобов'язань. Особливо підкреслюю успішне виконання контракту з Китаєм з виробництва десантних кораблів на повітряній подушці.

Загалом Україна вперше за 20 років за підсумками 2011 року реалізувала продукції військового і спеціального призначення на більш ніж 1 мільярд доларів США. Сьогодні ми займаємо лідируючі позиції серед світових виробників бронетехніки.

Незважаючи на величезні труднощі та проблеми, що дісталися нам у спадок, вдалося реанімувати

Новітній танк «Оплот»

національний ОПК, утримати його від падіння у прірву. За останні 6 місяців борги по зарплаті у галузі зменшилися майже на третину. Почалося технічне переоснащення виробництва. Проводиться робота з реструктуризації підприємств «Укроборонпрому». Ми розв'язуємо їм руки, оптимізуючи надлишкові території й інфраструктуру, що працювали на кого завгодно, тільки не на державу. Усе це дозволяє Державному концерну «Укроборонпром» упевнено дивитися у майбутнє і розраховувати на успіх.

І це при тому, що фінансове оздоровлення галузі гальмує відсутність необхідних законів. У першу чергу — з спрощення тендерних процедур і списання багаторічних заборгованостей. Без цього вкрай складно розраховувати на швидке відродження галузі. Над відповідними законопроектами йде напружена робота.

Виникають запитання: чому все це не робилося раніше? Чому армію довели до критичного стану? Адже країна ввійшла у ХХІ століття, а її армія і флот залишилися з озброєнням минулого століття: без сучасних засобів навігації та зв'язку, високоточної зброї і практично без авіації. Мабуть, деякі наші попередники займалися популізмом, а не роботою. Впевнений, що згодом історія дасть належну оцінку їхнім діям.

Вертоліт Мі-24

БТР-4

«СЕРЖАНТИЗАЦІЯ» АДІІІ

Третина особового складу у військових частинах 13-го армійського корпусу – сержанти та старшини військової служби за контрактом. На цю категорію військовослужбовців у перспективі покладаються великі сподівання щодо професіоналізації нашого війська.

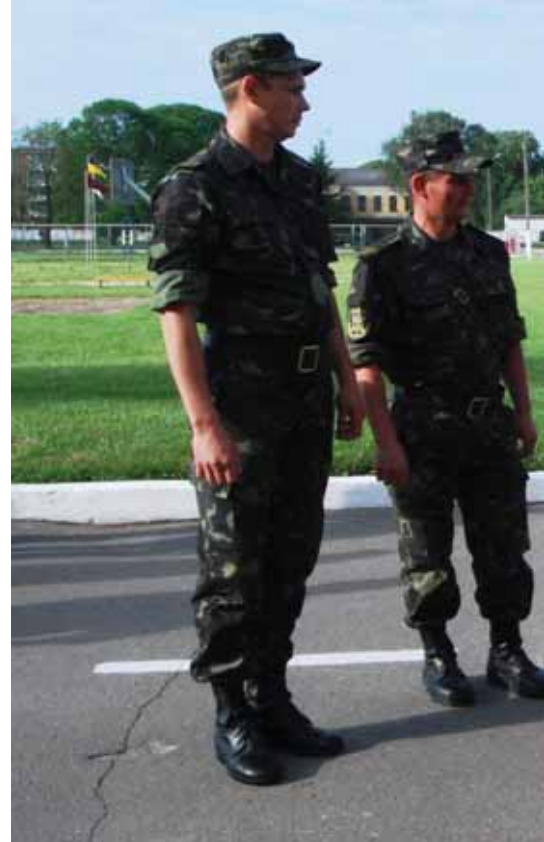
Зокрема, триває перерозподіл повноважень між офіцерським та сержантським складом і підвищення ролі молодшого командира у забезпеченні військової дисципліни, організації навчання і виховання підлеглого особового складу. З огляду на такі плани, у військових частинах армійського з'єднання, як, зрештою, в усіх Збройних Силах, триває «професіоналізація» сержантсько-старшинського складу, від своєчасної і якісної підготовки якого залежатиме рівень дисципліни, бойовий вишкіл особового складу, його морально-психологічний стан.

Основу армій провідних країн світу уже давно становлять професійні молодші командири. Здається, там навіть не розділяють поняття «сержант» і «професійний сержант», адже потрапив до війська — за півроку з тебе вимуштрують професіонала. Завдяки Голівуду образ відважного американського сержанта відомий у всіх куточках світу. Англійські досвідчені та загартовані у бойових діях контрактники навчають наших військовослужбовців на ООНівських курсах. В Україні заходи щодо формування у військових частинах професійного сержантського складу, який перейняв би на себе виховання та навчання військовослужбовців, розпочалися з 2008 року. Першою ластівкою стала Концепція створення та розвитку професійного сержантського та старшинського складу Збройних Сил України, яка була затверджена наказом Міністра оборони України № 567.

— Відповідним наказом Міністра оборони № 600 було визначено перелік спеціальностей, штатних категорій і розрядів для чіткого розподілу сержантського складу за посадами та статусом, — зазначив начальник відділу особового складу 13-го армійського корпусу полковник Юрій Верановський. — У нас з'явилася унікальна модель кар'єрного росту сержантів для оптимізації співвідношення цієї категорії військовослужбовців за військовими званнями і розрядами. Взагалі поняття «професійний» — це не пусте слово. Воно визначає наявність у молодшого командира профілюючих знань, умінь та навичок, особистих якостей лідера.

Сержантсько-старшинський склад 13-го армійського корпусу, як і молодші командири інших з'єднань і об'єднань вітчизняного війська, поступово проходить трирівневу систему підготовки. У 14 навчальних центрах на базі повної загальної середньої освіти за три місяці військовослужбовці здобувають базовий рівень підготовки. У 6 військових коледжах сержантського складу отримують середній рівень. А вищий рівень підготовки найкращі молодші командири здобувають у військовому коледжі сержантського складу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Базовий рівень військової підготовки мають 366 військовослужбовців, 20 молодших командирів здобули середній рівень. А головний старшина 13-го армійського корпусу старший прапорщик

Олександр Канавський наприкінці минулого року отримав вищий рівень сержанта у Збройних Силах України.

Такий підхід до підготовки військових фахівців є важливим етапом у процесі еволюції нашої армії, адже реформування офіцерського та сержантського корпусу відбувається одночасно. Чому так? Тому що методом спроб у найбільш природний для українського військового менталітету формі відбувається перерозподіл повноважень між офіцерами та сержантами і підвищення ролі молодших командирів у забезпеченні військової дисципліни, навчання і виховання підлеглого особового складу. Звичайно, що дещо у цій царині було перейнято від тих же американців чи англіїців. Але це, як мовиться, лише приправи. Головний інгредієнт страви «професійний сержант» — власний досвід.

— Організація побуту, бойової підготовки, військових навчань та навіть перебігу миротворчих операцій свідчить, що від рівня підготовленості та професійності сержантів, старшин і прапорщиків залежить готовність підрозділів до виконання завдань за призначенням, — вважає заступник командира 29-го окремого розвідувального батальйону з виховної роботи майор Олександр Василенко. — Не може офіцер бути скрізь і проконтролювати усе, просто не вистачить часу приділити увагу кожно-

му солдату. Фізично це важко, а юридично — офіцери відповідають за усі процеси в підрозділі. А сержант — це та посадова особа, яка постійно знаходиться з особовим складом, добре знає його морально-психологічний стан, проблеми, рівень підготовки. Тому йому потрібно давати більше повноважень. І це правильно, до цього треба прагнути.

Минулого року у Збройних Силах навіть точилися розмови щодо подання пропозицій про внесення змін до Статутів ЗС України. Але змінювати документи, які, як кажуть у військах, написані кров'ю, — процес тривалий і вимагає виважених рішень. І чекати законодавчого закріплення перерозподілу повноважень слід у майбутньому, а професійний сержант — вимога сьогодення.

— Я регулярно відвідую частини з'єднання, де спілкуюся з сержантсько-старшинським складом та спостерігаю деякі епізоди життєдіяльності підрозділів, — говорить головний старшина 13-го армійського корпусу Олександр Канавський. — У нас уже є приклади, коли головні сержанти взводів і рот проводять заняття практично на такому ж рівні, як і командири взводів. Усе базується на лідерських якостях та досвіді, що набутий протягом служби з початку військової кар'єри від солдатів-сирокошків до головних старшин підрозділу і частини.

...Пригадую один випадок із мого навчання на курсах в Канаді. Група, в якій було одинадцять канадців та я — українець, висвітлювала перебіг вогневої підготовки офіцерами цієї країни. Для усіх разом, старших і молодших офіцерів, заняття і контроль проводили два сержанти. За будь-який прояв розхлябаності, неуважності чи, не дай Боже, неповаги вони наказували військовослужбовцю покинути заняття. З-поміж усіх діалогів запам'ятали три фрази учасників занять: «Єс, сержант!», «Лет мі, сержант!» і «Сенк'ю, сержант!», тобто «Так, сержанте!», «Дозвольте, сержанте!», «Дякую, сержанте!». Немає там перевіряючих і контролюючих осіб. Цар і Бог у класі — лише сержант. На жаль, у нас таку повагу до сержантсько-старшинського складу навіть не завжди прості солдати проявляють, не говорячи вже про офіцерів. А жаль. Адже це не примха часу, а вимога сучасного бою, де субординація — не за званням, а за фаховістю.

Командири Рівненського гарнізону відмічають, що серед їхніх підлеглих з'являється прошарок молодших командирів, які не сприймають «панібратських» відносин з підлеглими та тримають «в тонусі» навіть своїх керівників. Тобто, можна впевнено стверджувати, що система «професійного сержанта» дає свої паростки. А офіцерам потрібно не «пологти» їх, мов бур'ян, а плекати і відбирати лідерів у підрозділах.

Прикладом такого підходу є взвод зв'язку 55-го окремого лінійно-вузлового полку зв'язку під командуванням лейтенанта Юрія Шилана. Молодшому офіцерові у всьому допомагає бувалий контрактник, заступник командира взводу старший сержант Микола Кравчук.

— Бути старшим — не легко, — каже він. — Намагаюся не лише видавати накази, а й знайти спільну мову і підхід до кожного солдата.

Свого старшого сержанта солдати вважають взірцем для наслідування. Він може пояснити, як працювати з технікою, а у разі необхідності і сам рукави закотить та покаже. Справедливість та авторитет — це те, що в ньому цінують підлегли. Взнаки дається і фахова самоосвіта — якщо командир має відповіді на усі запитання, то особовий склад не поважати його просто не може.

Еволюція по-військовому зробила ще один важливий крок — сержанти не лише переймають окремі функції та відповідальності офіцерів, а й заміщують їх на посадах. У з'єднанні із понад 3 000 сержантів, старшин і прапорщиків 22 військовослужбовця призначено на посади молодших офіцерів. Звичайно, щоб підготувати сержантів та старшин до такого рівня, потрібен час. Але це відкриває нові кар'єрні можливості для солдатів, яких раніше не було.

Якщо людина успішно прослужила 2 роки солдатом, то вона направляється у військовий коледж. Одержує диплом державного зразка за кваліфікацією «молодший спеціаліст», і їй відкрита дорога до кар'єрного росту. Якщо військовослужбовець прослужив 5 років у Збройних Силах, має освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста чи магістра і позитивну характеристику, то може бути призначений на офіцерську посаду. Рік виконує обов'язки офіцера, і після цього може постати питання про присвоєння йому чи їй звання «молодший лейтенант».

Робити остаточні висновки щодо успішності проекту «Професійний сержант» ще зарано. Але офіцери і досвідчені військовослужбовці служби за контрактом впевнені, що передумови для цього є.

Олександр ГАЙН. м. Рівне. Фото автора

«На таких офіцерах тримається українське військо»

Командир 11-ї окремої Гвардійської артилерійської бригади 13-го армійського корпусу полковник Сергій Корнійчук на Тернопіллі людина відома. За свою багаторічну службу здолав чи не усі щаблі армійської оперативної-тактичної ієрархії. Про таких, як він, кажуть: народився справжнім військовим.

За плечима офіцера — набутий досвід, високий професіоналізм і вишкіл, які задарма не даються і які є неоціненним скарбом. Він перший із військових в області, хто удостоївся високої честі бути номінованим на звання «Людина року». Лауреатами цього найпопулярнішого конкурсу ставали люди всьукраїнського масштабу: письменник Володимир Яворівський, художник Іван Марчук, голова Національного олімпійського комітету Сергій Бубка, Герої України Олег Крижовачук та Іван Гута, інші відомі особистості. У 2012 році в один ряд із ними став і наш військовий, полковник-артилерист Сергій Корнійчук.

Народився майбутній комбриг на Вінниччині, у райцентрі Оратів, де у роки Другої світової війни проходили запеклі бої. Дітвора змалку постійно гралася у «війну». У лісах і за місцевою околицею вони знаходили чимало «трофеїв» тих часів. Відгомін війни давався взнаки і через декілька десятиліть.

— Одного разу ми з друзями у лісі знайшли останки радянського солдата. Повідомили про це голову селищної ради і згодом із почестями того солдата захоронили. Ми гордилися і нашою пошуковою роботою, і солдатом, який загинув за наше містечко. А весь Оратів гордився нами, — пригадує дитячі роки полковник Сергій Корнійчук.

Такі вчинки відклалися у пам'яті юнака. І Сергій всерйоз замислився про військову кар'єру. Хлопець

поставив перед собою амбітне завдання — покращити навчання і фізичну підготовку. Мрія про армію дала відчутний поштовх у розвитку юнака. Він почав виборювати призові місця на районних і обласних спортивних змаганнях, став чи не найуспішнішим учнем класу.

Життя хлопця було досить різноманітне і наповнене участю у спортивних секціях з волейболу, футболу, легкої атлетики, заняттями у драматичному гуртку. Також Сергій закінчив музичну школу по класу баяну.

Його мрія стала реальністю у 1982 році, коли успішно склав вступні випробування у Хмельницьке вище артилерійське командне училище. Почалися нав-

чання, полігони, багатокілометрові марші, спартанські умови проживання. Все це загартувувало майбутніх офіцерів.

У той час начальником училища був фронтовик генерал-майор артилерії Борис Боков, людина жорсткого характеру. Завдяки його впливу на курсантів рівень їх підготовки значно підвищився. Особливо це відчувалося на заняттях з фізичної підготовки, тактики і стрільби, під час бойової роботи. Взимку курсанти на лижах постійно долали 20-кілометрову дистанцію, а з весни і до осені кожної неділі відбувалися спортивні свята на березі Південного Бугу, 10-кілометрові марш-кидки зі зброєю і речовим мішком. Також виконували

нормативи з обслуговування озброєння і військової техніки. Змагалися на плаці на швидкість розгортання мінометів, перенесення ящиків ЗІП.

Сприяло якісній підготовці курсантів і те, що викладацький склад училища підібрався надзвичайно досвідчений, бойовий. Зокрема, стрільбу і управління вогнем викладав полковник Марчук, який до цього був командиром полку в Афганістані, а бойову роботу вів колишній начальник штабу бригади Закавказького військового округу підполковник Артамощенко. Таких офіцерів, які мали великий досвід підготовки у військах, у бойових умовах, в училищі було чимало. Результати їхньої роботи юнаки оцінили, коли самі стали офіцерами, прийшли у війська і приступили до виконання службових обов'язків.

Бойова підготовка артилеристів різноманітна і відповідальна. Гармаші повинні чимало знати, щоби успішно справлятися зі своєю роботою. Окрім того, потрібно любити свою професію і постійно вдосконалюватися. Адже щоби бути хорошим артилеристом, необхідно добре знати не тільки матеріальну частину, а й специфіку стрільби, особливості її виконання в різних погодних умовах. Артилерист уособлює ту людину, яка володіє знаннями із застосування інших родів військ, тактики. Окрім того, він має знати тригонометрію, алгебру, геометрію, геодезію, астрономію та багато чого іншого. Тому що на політ снаряда впливає багато чинників, у тому числі метео-

рологічні, балістичні і навіть те, що Земля обертається.

— Бути хорошим артилеристом, — розповідає полковник Сергій Корнійчук, — особливо артилерійським командиром, означає бути всебічно освіченою людиною. Не помилюся, коли скажу, що мабуть жоден інший рід Сухопутних військ не вимагає від військовослужбовця такої дисциплінованості, розуму, волі і знань, як артилерія.

Треба мати фундаментальні знання з питань стрільби і управління вогнем. Ще — бути відмінним математиком. Згідно з правилами стрільби, артилерист повинен постійно тримати у голові майже 80 вогневих параметрів. До автоматизму це відпрацьовується впродовж років практичних занять, бойових офіцерських буднів.

— Командир має бути кращим. З усіх питань. Взірцем для наслідування. На таких принципах ґрунтується усе моє офіцерське життя, впродовж якого виховував сержантів і солдатів, — ділиться життєвим досвідом полковник Сергій Корнійчук.

В артилерійському полку 10-ї танкової дивізії 3-ї армії Групи радянських військ у Німеччині (ГРВН), де він розпочинав свою офіцерську службу, бойова підготовка проходила насичено. Командири полку підполковники Сергій Двуніткін, а потім — Юрій Фредінський, які були майстрами артилерійського вогню, охоче передавали свій досвід молоді. І з кожного польового виходу молодий офіцер набував щось нове, на-

бирався необхідних знань. Уже через два роки служби старший лейтенант Корнійчук очолив гаубичну артилерійську батарею. Згодом вона зайняла у полку перше місце. Молодому офіцеру найбільше запам'яталося, коли дивізіон, до складу якого входила його батарея, брав участь у змаганнях Групи радянських військ у Німеччині у вересні 1990 року. Дії дивізіону оцінював командувач ракетних військ і артилерії ГРВН генерал-лейтенант Ярмоленко. Військові навчання були настільки динамічними, що з військовослужбовців піт лився рікою. Одне із найважливіших завдань — виконання вогневої задачі у ході переміщення. Передача управління була покладена на батарею старшого лейтенанта Корнійчука. Підрозділ, використовуючи методику генерала Ярмоленка, із завданням справився «на відмінно». А дивізіон у підсумку посів перше місце у Групі військ.

Після навчань командувач вишикував офіцерський склад дивізіону. Проходячи з командиром дивізії генерал-майором Геннадієм Трошевим повз офіцерський стрій, він зробив зауваження Сергію Корнійчуку, який уже півтора місяця днював і ночував на полігоні, за неохайну стрижку. А потім запитав: «А де той командир батареї, який так вміло і успішно виконав задачу?» Командир полку показав на молодого нестриженого офіцера. Генерал зняв із свого кітеля гвардійський знак: «Тримай. Це від мене на згадку. Але стригтися повинен вчасно!» — промовив, уже посміхаючись, командувач.

Цей подарунок комбриг зберігає й досі. А за відмінні показники у бойовій підготовці старшого лейтенанта Корнійчука було нагороджено медаллю «За бойові заслуги».

— Ті генерали були фанатами своєї справи. Виводили власні методики виконання вогневих задач, розробляли спеціальні пристрої для максимальної ефективності застосування артилерії в різних умовах бою. Це стало основним багажем знань у мої лейтенантські роки, — зазначає полковник Сергій Корнійчук.

Забайкальський військовий округ зустрів офіцера суворим кліматом... Влітку — плюс 38 і комарі, взимку — мінус 48, і кров застигає в жилах від холодного вітру, що гу-

ляє між сопками. Контраст у порівнянні з Німеччиною відчутний, проте не у бойовій підготовці. Служба й тут проходила здебільшого на полігонах.

Коли Україна проголосила незалежність, офіцер без вагань повернувся на Батьківщину, у 97-му механізовану дивізію, яка згодом була переформована у окрему механізовану бригаду. Служив на посадах заступника командира, а згодом — командира гаубичного самохідно-артилерійського дивізіону, що дислокувався у Славуті. Під командуванням тодішніх командирів бригади полковників Миколи Цицорського і Сергія Горошнікова та командирів армійського корпусу генералів Олександра Затайняка, а згодом Миколи Петрука у цей період, коли ще не було напрацьовано нормативно-правової бази, впроваджували нові підходи і стилі до роботи з підлеглими. Незважаючи на складні економічні умови, артилеристи двічі на рік виходили на табірний збір. У 1996 році дивізіон майора Корнійчука після успішно проведеного польового виходу з бойовою стрільбою посів перше місце у Збройних Силах України. Офіцера нагородили відзнакою Президента України — медаллю «За бездоганну службу» III ступеня та запропонували вступити до Національної академії оборони України.

Після закінчення з відзнакою академії і отримання диплому фахівця оперативно-тактичного рівня Сергія Корнійчука призначили на посаду заступника командира бригади 26-ї артилерійської дивізії, якою командував генерал-майор Павло Ткачук. У 2002 році дивізію було визнано кращою серед військових з'єднань Збройних Сил України.

У 36 років підполковника Сергія Корнійчука призначили командиром артилерійської бригади, яка за два тижні перед цим отримала незадовільну оцінку під час інспекційної перевірки. Для новоспеченого командира почалася копітка робота з відновлення матеріально-технічної бази, переобладнання казарм, сховищ, підготовки підрозділів і офіцерів-артилеристів.

Якось командира бригади підполковника Корнійчука викликали до штабу Західного оперативного командування. Прибувши до

приймальні командувача, побачив тут чимало генералів і полковників, які чекали виклику до кабінету. Але генерал-полковник Чернілевський відразу запросив його. Розпитав про колектив, вислухав проблемні питання. Така повага до офіцерів командної ланки є лише у тих генералів, які самі пройшли усі щаблі командирської кар'єри і знають, наскільки складною і відповідальною є посада командира бригади чи полку.

У 2004 році Сергію Петровичу було запропоновано на базі 26-ї артилерійської дивізії у Тернополі сформувати 11-ту окрему Гвардійську артилерійську бригаду. Новостворене військове з'єднання стало правонаступником 1-ї Гвардійської гарматної артилерійської Київської Червонопрапорної, орденна Богдана Хмельницького II ступеня бригади, що була сформована у 1942 році. Офіцер, засукав-

ши рукава, взявся за нову відповідальну роботу. Протягом нетривалого часу вивів військову частину у лідери. У 2011 році комбриг здобув оперативно-стратегічний рівень підготовки у Національному університеті оборони України.

Високо цінує командирські якості полковника Сергія Корнійчука теперішній командир 13-го армійського корпусу Сухопутних військ Збройних Сил України генерал-майор Сергій Попко:

— Командирську вертикаль у армійському корпусі ми будемо на

таких офіцерах, як полковник Сергій Корнійчук. Командир повинен бути фахівцем у своїй галузі. Я переконаний, що в артилерійській справі знайти рівних Сергію Петровичу складно в усіх Збройних Силах України. Як командир бригади полковник Сергій Корнійчук відмінний менеджер та беззаперечний лідер колективу. Уміє у своїй роботі знайти головне, визначити пріоритетні напрямки. Він — і військовий науковець, і педагог, який якісно навчає підлеглих тому, що актуально сьогодні. Знає і любить історію та виховує особовий склад на її кращих прикладах. На таких офіцерах тримається українське військо. Тому полковник Сергій Корнійчук розглядається кандидатом на вищі посади у органі військового управління Збройних Сил України. Як командир з'єднання я пишаюся тим, що у лавах армійського корпусу пліч-о-пліч зі мною служитиме такий бойовий командир.

Стосунки із підлеглими комбриг завжди намагається будувати так, щоб вони не вбачали у ньому лише людину, яка стоїть на засадах порядку, дисципліни і виконання поставлених завдань. І хоча у військовій справі це дуже важливий фактор, Сергій Петрович прагне, аби офіцери і солдати побачили у ньому близьку людину, до якої можна звернутися з будь-якого питання.

— Наші успіхи — це, насамперед, заслуга всього колективу, — зазначає полковник Сергій Корнійчук. — Неодноразово воїни-артилеристи підтверджували свою відповідальність перед державою. Це було і на полігонах, і на військових парадах, і під час ліквідації наслідків повені, і у багатьох інших ситуаціях, коли особовий склад демонстрував найкращі свої якості.

...У подальшому Тернопільські «боги війни» обертіть знижувати не планують. Амбітний комбриг поведе особовий склад за собою. Тим паче, що цього року привід для цього вагомий — у серпні Тернопільська артилерійська бригада святкуватиме свій ювілей — 70 років.

Василь ЛАБАЙ, м. Тернопіль.
Фото автора та з сімейного альбому родини Корнійчуків

ЗІРКОВА КОМАНДА ПОЛКОВНИКА КОРОТКОВА

Після низки організаційних заходів, яких, до речі, останнім часом в українському війську проводиться чимало, військова частина, якою командує полковник Олександр Коротков, вважається молодю. Проте офіцеру вдалось зберегти не тільки її попередню п'ятнадцятирічну історію, але й найкращі традиції, що передаються воїнами-зв'язківцями з покоління до покоління. Офіційно ж свій перший наказ командир окремого інформаційно-телекомунікаційного вузла зв'язку підписав 25 червня минулого року. З того дня часу, щоб проявити власні лідерські якості, він мав більш ніж достатньо.

РІК ЗЛАГОДЖЕННЯ

Можливо, дещо пафосно сказано про збереження традицій. Все ж таки основу підрозділів склали люди, які прослужили чимало років, показали себе фахівцями високого рівня. Та мене добре зрозуміє керівник будь-якої успішної організації, адже високий рівень роботи дає не команда зірок, а зіркова команда. І це справедливо не тільки по відношенню до футбольної гри. Західні компанії виділяють окремі статті в бюджеті для налагодження командного духу в колективі працівників. А якщо колектив військовий і часу на злагодження практично немає? (Тут зга-

дувати про бюджетні витрати на його згуртування навіть не доводиться... Службові наради та збори — ось частіше за все єдиний важіль створення цілісного військового організму). А традиції військової служби в цьому випадку стають рушійною силою мотивації до самої служби. Помножені на досвід командира та уміння реалізувати особистий потенціал підлеглих, вони відіграють свою позитивну роль. Перші контролюючі заходи з боку вищого командування швидко підтвердили здатність колективу молодшої частини до виконання завдань за призначенням. Вже після шести місяців від дня

створення об'єднаного вузла під командуванням полковника Олександра Короткова перетворився на високоефективну ланку військового зв'язку.

Слід зазначити, що після реорганізації органи управління, штаб, служби частини довелося створювати «з нуля». Керувати по-новому вчилися усі. Навіть маючи відповідну вислугу та попередній досвід служби, офіцери управління одразу відчували вагу відповідальності за впровадження новітніх технологій у підтримання бойової готовності. Вчилися відчувати особисту відповідальність за результат загальної справи.

Розпочалось активне переоснащення підрозділів. Оскільки ключові центри не виходили з системи бойового чергування, особовий склад перенавчався на місцях служби, опановував нову техніку, засвоював специфіку сучасних підходів до інформаційних систем. Основа підрозділів — воїни-контрактники, переважну більшість яких складають військовослужбовці-жінки. Військові частини, подібні цій, завжди знаходяться у жорстких часових рамках, обмежені вимогами інструкцій та розпоряджень, коли відлік іде на секунди, а десятки і сотні людей діють, не маючи права на помилку. Вимоги до якості та стійкості зв'язку відомі, без перебільшення, кожному солдату. Без взаємодопомоги, уважного ставлення до підлеглих навряд чи можливо виконати поставлені завдання на належному рівні навіть зірковій команді.

На сьогодні командир не без гордості оцінює перші результати: рівень управління та виконання відповідають сучасним вимогам. Підлеглі думають не тільки про те, щоб на їх ділянці відповідальності не було зривів, а й турбуються про своїх товаришів, допомагаючи їм вдосконалювати бойову майстерність. В першу чергу, полковник Коротков наголошує на якості роботи командирів підрозділів. На його тверде переконання, оголошений у Збройних Силах Рік командира-лідера для офіцерів ротної ланки не повинен закінчуватися з підведенням підсумків. Саме командування ротою, центром, вузлом завершує формування лідерських якостей, отриманих ще під час навчання у військових нав-

чальних закладах. Одразу окреслюється потенціал офіцера та перспективи подальшого просування по службі. Правда, існують деякі «обхідні маневри», але, на переконання командира, це скоріше виняток ніж усталена практика. На підтвердження своєї думки він навів такий приклад. Щорічно до частин Повітряних Сил на стажування прибувають курсанти профільних факультетів військових інститутів. І ті, хто стажувався у центрах та вузлах цієї частини, одноставно визнавали: це був час справжньої армійської науки, що не замінити жодним підручником та лекцією викладача! Та й перекладання паперів у штабі не навчить так, як сержанти та офіцери бойового підрозділу.

До речі, сам полковник Олександр Коротков офіцерську службу розпочинав у 1991-му в морській авіації спочатку Збройних Сил Радянського Союзу, а з 1992 року — вже в Збройних Силах незалежної України. За дев'ять років служби у гарнізоні міста Саки офіцер пройшов всі ступені становлення молодого командира, ставши майором. Був начальником радіолокаційної станції, інженером батальйону, начальником вузла. Отриманий досвід на посаді начальника штабу батальйону та вміння побудувати роботу планово, повести за собою підлеглих дозволили гідно проявити себе під час перевірки комплексною комісією Головної інспекції Міністерства оборони України. До речі, важливу роль в досягненні високого результату за підсумками перевірки він вбачає у вправних діях сержантського складу.

ОСНОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ — СЕРЖАНТИ

2 березня 2012 року військова частина розпочала з ритуалу, що не так давно увійшов у життя Збройних Сил. Щорічно, починаючи з 2009 року, армійські колективи відзначають День професійного сержанта. Традиція нова, але саме вона покликана змінити свідомість багатьох воєначальників у ставленні до ролі професійного сержантського та старшинського складу. Проте це розуміння, підтверджене особистим досвідом командира, сформувалося давно. Він іде вперед, підтриманий командою професіоналів. В тому числі — професіоналів середньої ланки. Саме військовослужбовці контрактної служби, у першу чергу сержанти, роками набувають майстерності на бойових постах. Вони спроможні виконувати по декілька функцій, вести підлеглих за відсутності офіцера. З часом високопрофесійні сержанти та старшини стають першими наставниками молоді, з успіхом передають премудрості та особливості бойової служби, що не прописані у жодному документі чи настанові, роблять військовослужбовця незамінним у справі. Це такі ж лідери, що задають тон у роботі зіркової команди.

Вищезгадане зібрання сержантів є красномовним підтвердженням тому. Адже добру половину заохочень, що приготувало командування частини з нагоди урочистостей, приймали не самі «винуватці» вшанування, а представники підрозділів. Самі нагороджені у цей березневий ранок несли нелегку службу на бойових постах. Більшість з них і сьогодні несуть бойове чергування, сумлінно виконують обов'язки у повсякденній діяльності, своєю плідною працею та службою примножують обороноздатність нашої держави та бойову готовність Повітряних Сил Збройних Сил України.

Полковник Олександр Коротков дуже ретельно ставиться до підготовки та проведення подібних заходів. Командування традиційно активно залучає представників державних, громадських організацій, релігійних конфесій. Того разу зв'язківців привітав осавул Вінницького козацького полку імені Івана Богуна, сотник українського козацтва, що додало зборам неабия-

якого патріотичного спрямування, особливо після показового виступу осавула з його «основною довголезовою зброєю» — дідівською шаблею. Та й слова вітання його, у минулому теж армійського офіцера, мали велику мобілізуючу силу.

Найкраще підтвердження цілеспрямованої послідовної роботи командування частини — результати підлеглих. Зокрема, четверте місце в армійському Конкурсі військово-професійної майстерності «Універсальний солдат» посіла команда, у складі якої виступала представниця цього військового колективу.

ЗОЛОТА ФОРТУНА КОМАНДИРА

Питання традицій полковник Олександр Коротков зазвичай вирішує нестандартно: власним прикладом намагається випробувати та довести їх життєздатність. Ось декілька прикладів.

Президент України — Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України визначив завданням у 2012 році посилення ролі спорту і популяризації здорового способу життя. Відповідними розпорядженнями це доведено у війська. Олександр Вікторович не став проголошувати промови про важливість виконання вимог Президента та необхідність удосконалення фізпідготовки, а просто довів до підлеглих рішення щодо запланованих заходів фізичної підготовки і спорту. І сам почав використовувати вільні хвилини для занять на стадіоні. Невдовзі майже весь особовий склад об'єднаного вузла зв'язку проводив вільний час на спортмайданчику.

Уже традиційним став в армії День довкілля. Командир добре розуміє — чисто в господарстві повинно бути не тільки у визначений день або час, та й не все заплановане встигають зробити протягом дня. Можна завжди послатись на вказівку «зверху», а можна проаналізувати обсяг робіт і розпочати наводити порядок напередодні силами бажаючих. Зрозуміло, що якість, а головне — мотивація підлеглих до справи, будуть «на висоті».

Після близького знайомства з полковником Коротковим починаєш розуміти, що не буває «кабінетних» лідерів. Це, скоріше, ознака життєвої позиції офіцера. Тому

підтвердження — нагороди полковника, що не пов'язані з військовою службою. Серед них — Почесний диплом за збереження традицій, пошану до родинного коріння, сімейну злагоду, любов до ближнього, який вручено за перше місце серед родин у Вінницькому обласному конкурсі «Душі родинної тепло», де переможцями визнано сім'ю Короткових — Осіпових — справжню династію воїнів-авіаторів, воїнів-зв'язківців. А Олександр Вікторович Коротков отримав Почесну грамоту від голови обласної державної адміністрації та голови обласної ради за особистий внесок у реалізацію державної сімейної політики.

Родина Олександра Короткова, за сучасними мірками, велика, навіть — багатодітна, адже троє діточок підрастає. Сам господар впевнений: дерево роду зовсім не обов'язково має бути велетенським і розлогим. Головне, щоб гідно плодоносило та міцне коріння було. І армійська служба у цьому — не остання справа. Сам Олександр народився та виріс у сім'ї військовослужбовця — морського авіатора. Атмосфера причетності до не легкої, але гідної справи передавалась від батька до сина. Олександр Коротков з дружиною (у недалекому минулому — теж військовослужбовцем) Наталєю, десятирічним сином Костянтином та восьмирічними доньками-близнятами Катериною та Анастасією впевнені, що дисципліна та порядок, прищеплені людям у військових одиницях, є запорукою успіху друж-

ньої династії військових авіаторів. Віра в силу родини, уміння спрямувати спільні зусилля на досягнення мети — фундамент і цієї, і майбутніх перемог.

Мало того, життєвий досвід вплинув як на голову сім'ї, так і дружину в тому сенсі, аби по-іншому поглянути на батьківське минуле. Те, чому раніше не надавалось великого значення, що виглядало звичним та буденним, зараз сприймається як теж гідне достойної оцінки. Скажімо, батько Олександра виховувався у сім'ї, де було семеро дітей. Батьки Наталі теж мали семеро братів-сестер на двох. Один батько все життя віддав службі в морській авіації, другий — півсвіту облетів, прослужив начальником зв'язку та радіотехнічного забезпечення змішаного авіаційного полку на Байконурі. Не відстає і господиня. Наталя проходила військову службу за контрактом у одній з військових частин Вінницького гарнізону, а тепер успішно веде домашнє господарство. Ну як з такою «армією» не йти вперед, не перемагати?!

Варто лише додати. Життя та служба командира-лідера полковника Олександра Вікторовича Короткова гідно оцінені Міжнародним академічним рейтингом популярності «Золота фортуна». Диплом, вручений наприкінці 2011 року академіком Борисом Патоним, теж зайняв відповідне місце серед нагород офіцера.

Сергій СИЗОНЕНКО, м. Вінниця.
Фото автора

ІГОР САВКА:

«Лікар має вчитись все своє життя»

«Дякую, що повернули до повноцінного життя...» З такими словами часто звертаються до полковника медичної служби, доктора медичних наук Ігоря Савки вдячні пацієнти. А сам Ігор Станіславович, коли у нього запитують, як він здійснив свій професійний вибір, знизує плечима й відповідає: «Майже випадково...»

Ще в ранньому дитинстві Ігор захопився плаванням: тричі на тиждень мчав після уроків до міського палацу спорту, проводячи по кілька годин у басейні. В старших класах вже захищав спортивну честь району, рідного Маріуполя (на той час Жданова. — Прим. авт.) і навіть Донецької області на чемпіонатах України, виборюючи здебільшого призові місця. А в 10-му класі став майстром спорту СРСР на дистанції 1 500 метрів вільним стилем!

— Бути тобі, Ігоре, олімпійським чемпіоном, — про- рочили вчителі та однокласники.

Юнак і сам подумував про продовження спортивної кар'єри. Та коли навчання в школі добігало кінця, все ж порадивсь з батьками.

— Вирішувати, звичайно, тобі, але особисто я хотіла би бачити тебе лікарем, — сказала мати, Марія Олександрівна, почувши про його наміри. — Я й сама ко- лись мріяла про це, але, на жаль, не склалося...

Підтримав її і батько, Станіслав Антонович. Правда, застеріг при цьому, що це має бути свідомий вибір, бо лікар — професія серйозна і відповідальна.

Після тієї розмови юнак все частіше почав замислю- ватись чи дійсно не спробувати стати студентом ме- дичного інституту. Почав цікавитись умовами вступу. Дізнався, що стати студентом не так вже й легко: на од- не місце було кілька бажаючих. Та це його не злякало, оскільки навчався добре, а з предметів, які належало здавати на вступних іспитах, у нього були одні «п'ятір- ки». І в 1978 році поїхав вступати до Донецького ме- дичного інституту.

— Ось так несподівано для себе я став лікарем, — посміхається Ігор Станіславович. — Але майже за 30 років жодного разу не пошкодував про це. Більш того, я і сьогодні вдячний батькам, які своїми порадами під- штовхнули мене до цього.

В інституті Ігор не лише навчався, а й продовжував займатись спортом, відстоюючи спортивну честь «аль- ма-матер». На першості серед медичних інститутів, у якій брали участь майже 30 команд, його команда посі- ла 3 місце. Після 4-го курсу Ігор Савка разом з кількома своїми товаришами переводиться на військово-медич- ний факультет Куйбишевського медінституту.

Начальник медичної служби будівельного загону, що дислокувався в Одеському військовому окрузі, — перша сходинка в його службовій і лікарській кар'єрі.

— Я зрозумів, наскільки відповідальна та виснажли- ва професія лікаря, — згадуючи ту пору, говорить пол- ковник медичної служби, доктор медичних наук, на- чальник клініки ушкоджень Головного військово-ме- дичного клінічного центру Міністерства оборони Ук- раїни — Головний військовий клінічний госпіталь — головний травматолог Міністерства оборони України Ігор Савка. — Там я був і терапевтом, і кардіологом. Добре, що зберіг конспекти з лекціями, які нам читали в інституті, підручники. Бо ж сама ситуація, у якій опи- нився, змушувала часто їх гортати, шукаючи відповіді на запитання, які ставило переді мною життя.

...Рядовий Олександр Савчук на будівельному май- данчику відчув гострий біль в області серця і відразу був доставлений до медпункту. Обстеживши солдата, Ігор Станіславович виявив у нього гостру серцеву не- достатність. Відразу викликав «швидку» і почав робити реанімаційні заходи. Висловлюючись військовою тер- мінологією, то було його бойове хрещення.

Він й досі дивується, як йому, лейтенанту, який не мав практичного досвіду, у тій ситуації вдалося зробити все правильно. Про це Ігорю сказали потім у кардіологічному відділенні Одеського госпіталю, куди Сашка доставила «швидка». Він зрозумів, що у його руках було життя солдата.

Відтоді минуло майже 30 років, а й досі пам'ятає щасливе обличчя Олександра, який після одужання прийшов подякувати лікарю. У ті хвилини він відчув себе повноцінним фахівцем...

Незабаром лейтенант Савка відбуває для проходження подальшої служби до Києва, теж у будівельний загін.

У столиці пройшов первинну спеціалізацію з хірургії, а згодом і спеціалізацію з травматології та ортопедії. Тут, у госпіталі Київського військового округу, познайомився з Олександром Коваленком — лікарем травматологічного відділення. Розповідь Олександра Федоровича про будні військових травматологів зацікавила лейтенанта. Через кілька днів він завітав до відділення, яке очолював полковник медичної служби професор Лев Анкін (згодом він стане його першим учителем з цієї спеціальності).

Спочатку Ігор асистував під час операцій. Завдяки командирі військово-будівельної частини підполковнику Георгію Храпійчуку у нього випадав вільний від виконання основних обов'язків час, який він використовував щоб попрацювати в госпіталі...

Невдовзі старший лейтенант медичної служби стає слухачем Військово-медичної академії імені С. Кірова в Санкт-Петербурзі (тоді Ленінграді). Там пройшов клінічну ординатуру за спеціальністю «травматологія і ортопедія».

— Навчання у цьому прославленому навчальному закладі мені як майбутньому лікарю-травматологу дало дуже багато. Адже викладали нам професори, чиї імена були відомі далеко за межами країни. До цього часу вдячний Сергію Ткаченку, Віталію Дедушкіну, Во-

лодимиру Шаповалову, іншим професорам, які не просто читали нам лекції, а моделювали різні, так звані, нештатні ситуації. Слухачі ловили кожне слово. Особливо цікавими були заняття, які проводив Володимир Михайлович Шаповалов. Побувавши в Афганістані, він зібрав багато цікавого матеріалу щодо лікування поранених.

...Академію, як і медичний інститут, Ігор Савка закінчив без єдиної «трійки».

— На курсі Ігор входив до десятки кращих слухачів, — розповідає полковник медичної служби Анатолій Баранков, який проходить службу в одному з військових госпіталів Збройних Сил Російської Федерації. — Він повністю занурився в навчання, «набридав» своїми запитаннями викладачам.

По закінченні академії офіцер повернувся до Києва, в окружний військовий госпіталь, де став ординатором відділення травматології.

У житті йому щастило на вчителів. У госпіталі взяв під свою опіку начальник відділення полковник медичної служби Лев Анкін — досвідчений лікар, який прогресивно мислив та використовував у лікуванні хворих новітні на той час методики. Деякі з них розробив особисто.

— Лікар має вчитись все своє життя. А оперуючи людину, він повинен уявити на її місці самого себе, — часто повторював Лев Миколайович.

Згодом на посаду начальника відділення травматології призначили полковника медичної служби Костянтина Костянтинова. Людина з величезним досвідом лікування, якого він набув під час війни в Афганістані, офіцер-«афганець» шефтував над молодшими колегами, сприяв їх професійному зростанню. Одним з кращих його учнів, як розповідав мені Костянтин Михайлович, був Ігор Савка. Він ніколи не залишав незрозумілі питання «на потім», не соромився звертатись за консультацією до старших колег, читав медичну літературу, де висвіт-

В клініці ушкоджень щоріку проходять лікування близько 2 тисяч хворих, виконується майже 2 тисячі операцій, більшість із яких — складні

лювалися сучасні методи лікування травматологічних хворих. Завжди цікавився післяопераційним станом своїх пацієнтів.

У званні майора медичної служби Ігор Савка захистив дисертацію кандидата медичних наук. У ній розглядалися проблеми, пов'язані з лікуванням військовиків, постраждалих внаслідок мінно-вибухової травми. Вже підполковником, після звільнення Костянтина Михайловича в запас, він очолив клініку ушкоджень Головного військово-медичного клінічного центру Міністерства оборони України — Головний військовий клінічний госпіталь. Сьогодні тут надають спеціалізовану допомогу хворим з різними ускладненнями як після травмувань, так і тих, що виникають при хронічних захворюваннях, а також внаслідок вогнепальних поранень. Продовжують активно впроваджувати і застосовувати найсучасніші методи лікування.

Одне з останніх досягнень медичного колективу — застосування артроскопії — сучасного методу лікування, який дозволяє визначати рівень ушкоджень суглобів, а також усувати причини, що провокують біль у ньому. Суть метода у тому, що під час обстеження на спеціальному обладнанні у суглобі робляться невеличкі проколи, через які вводиться артроскоп та спеціальний інструмент і виконується операція. Її перевага полягає в тому, що лікар-травматолог бачить всі «нутрощі» суглобу. Використання цього методу дає змогу підвищити якість лікування в десятки разів, а перебування хворого на госпітальному ліжку зменшується до 2–3 днів.

В клініці проводиться також і ендопротезування, тобто заміна тих чи інших «частин» опорно-рухомого апарату на штучні. Про якість лікування говорить той факт, що деякі пацієнти, яких тут прооперували, з часом, коли потрібна ще одна операція, звертаються саме сюди. Я був свідком, як до кабінету Савки зайшов ге-

нерал у відставці. Подякував за вдало виконану кілька років тому операцію, звернувся з проханням щодо чергового ендопротезування суглобу.

— Мене надійно поставили на ноги, — говорить полковник запасу Олександр Ромота. — Через артроз кульшового суглоба я ледве пересувався. Коли б не операція, то, напевно, був би прикутий до ліжка чи, у кращому випадку, — до інвалідного візка.

Важливо також й те, що операції такої складності виконує не лише полковник медичної служби Ігор Савка, але і його колеги. Зокрема, підполковник медичної служби Юрій Ярмолук, майор медичної служби Володимир Шипунов, який, до речі, нещодавно захистив кандидатську дисертацію.

Ігор Станіславович — людина енергійна, завжди у творчому пошуку. Бо, за його словами, в медицині інакше не можна. Тому ніхто з його колег не здивувався, коли він почав працювати над докторською дисертацією. До речі, базувалася вона виключно на матеріалі, зібраному у клініці. Звання доктора наук ніколи не було для нього самоціллю. Хотів насамперед поліпшити свій фаховий рівень, відкрити для себе нові методи лікування хворих.

Захищав дисертацію в Інституті травматології та ортопедії Академії медичних наук. Опонували маститі академіки. Але медик у погонах вразив їх блискучими знаннями.

Сьогодні Ігор Станіславович сам передає набутий досвід. Зокрема, підполковнику медичної служби Володимиру Бондаренку, майору медичної служби Володимиру Шипунову, іншим лікарям клініки.

Нині в клініці ушкоджень щоріку проходять лікування близько 2 тисяч хворих, виконується майже 2 тисячі операцій, більшість із яких — складні. Ігор Станіславович бере активну участь в науково-практичних конференціях, семінарах, де розглядаються проблеми лікування травматичних хворих, шляхи застосування передових технологій лікування, що використовуються в провідних клініках світу.

...Полковник медичної служби, доктор медичних наук Ігор Савка — щаслива людина, бо він справжній фахівець, який піднімає на ноги інших, даруючи їм повноцінне життя.

Сергій ЗЯТЄВ

«Я щиро вдячна військовим медикам за людяність і доброту!»

Начальник клініки торакоабдомінальної
хірургії полковник медичної служби
Ярослав Клецько

Приводом для написання цього матеріалу стала реальна історія з життя, а точніше — боротьба з недугою головного бухгалтера 58-го Будинку офіцерів працівника Збройних Сил України Алли Миколаївни Танської.

Впродовж останніх шести років, коли у неї виявили певні паталогічні зміни, Аллу Миколаївну не бралися лікувати провідні медичні установи Львова, не наважува-

лися оперувати, так би мовити, світила місцевої медицини. Тоді жінці прийшли на допомогу фахівці Військово-медичного клінічного центру Західного регіону. Начальник клініки торакоабдомінальної хірургії полковник медичної служби Ярослав Клецько і начальник операційного відділення Центру підполковник медичної служби Микола Халак успішно провели складну операцію з видалення грижі у грудній частині тіла.

— Ситуація була і справді нестандартною. Вона ускладнювалась тим, що частина шлунку була не в черевній порожнині, де б їй належало бути, а в грудній. Пацієнтка страждала від наскрізної грижі стравохідного отвору діафрагми. Саме через цей отвір більша части-

на шлунку «перекочувала» і «заховалася» в грудях. Крім того, хвороба була запущена, а сама стінка шлунку вже була витончена, як папіросний папір. Тож, потрібно було не тільки видалити грижу, а згодом і сам шлунок правильно вкласти на своє звичне місце та зробити пластику отвору біля стравоходу, аби більше такого не повторилося, — розповів полковник медичної служби Ярослав Клецько.

Операція проходила близько п'яти з половиною годин. І лікарі зробили все від них належне, щоб допомогти жінці та дати можливість відчувати себе здоровою і повноцінною. Тепер головний бухгалтер Будинку офіцерів знову, що називається, в строю, і з вдячністю розповідає усім про своїх чудодіячів.

— Мені говорили, що таку операцію роблять тільки в Ізраїлі. Військові лікарі довели, що вони не гірші за закордонних колег. У них золоті руки і високий професіоналізм! Величезне їм спасибі і низький уклін всьому персоналу клініки, який доглядав мене і вдень, і вночі. Таке ставлення людей у білих халатах — це прояв надзвичайної людяності, доброти і терпіння до ближнього свого! Хочу з особливою вдячністю згадати лікаря-анестезіолога майора медичної служби Віктора Монашенка, операційних сестер Лесю Юнко та Марію Ципук.

Що стосується власне клініки торакоабдомінальної хірургії, то вона є однією з провідних у Військово-медичному клінічному центрі Західного регіону і на сьогоднішній день складається з чотирьох відділень: невідкладної хірургії, абдомінальної хірургії, ендоскопічної хірургії та проктологічного відділення. Тут надається допомога всім пацієнтам з патологією органів грудної і черевної порожнини. З кожним роком кількість пацієнтів, які приходять лікуватися саме сюди, зростає. Так, у 2009 році їх було 894, у 2010-му — вже 1 081, а протягом 2011-го тут пролікувалося більше 1 100 хворих. Чому люди йдуть сюди? Тому, що кожен з нас своє здоров'я, а інколи й життя, хоче віддати у надійні руки. А тут не буває штучного іміджу, тільки факти і результати роботи конкретного лікаря чи колективу показують фаховість і професіоналізм. І ми намагаємось потрапити тільки до кращих. Таких, зокрема, яким є колектив клініки.

— Я гордий з того, що з 14 лікарів, які працюють в клініці, п'ять кандидатів медичних наук, готується одна докторська дисертація. Щорічно друкуємо 20–25 наукових статей в спеціалізованих журналах та медичній літературі. А інакше і не можна. Адже хірургія, як загалом й вся медицина, постійно розвивається, іде вперед. І треба встигати за новими технологіями та методиками. Бо той, хто працює по-старинці, може залишитися згодом не затребуваним, — констатує Ярослав Іванович Клецько.

У клініці практикують найсучасніші оперативні методи лікування на всіх відділах шлунково-кишкового тракту, у тому числі і на стра-

воході. Вона є піонером в регіоні з впровадження безкровних технологій лікування патології прямої кишки, тут втілено малоінвазивні методи лікування гострого панкреатиту тощо.

Останніми роками фахівці виконують операції на стравоході (Гартмана, Люїса). Широко застосовують сучасні методи лікування всіх видів гриж, зокрема, з використанням сітчастих трансплантатів і за методом «сендвич». Впроваджено методику лапароскопічного зашивання перфоративної виразки цибулини дванадцятипалої кишки та багато іншого. Тільки за останній рік в клініці виконано більше 1 200 операцій (майже половина з них — складні).

Начальнику клініки, безперечно, є чому навчити своїх підлеглих. За плечима Ярослава Івановича майже тридцять років хірургічної практики. Він добре пам'ятає свою першу операцію, яку зробив хворому на апендицит. Це було 28 серпня в далекому 1984 році у Забайкаллі, де служив в медичному батальйоні.

З того часу кількість операцій, зроблених військовим лікарем, досягла десятитисячного показника! Він з вдячністю згадує своїх перших учителів і наставників: Володимира Пантелейовича Дімова — командира операційно-перев'язочного взводу, командира медичної роти Віталія Станіславовича Полянїна, викладача Санкт-Петербурзької військово-медичної академії Олександра Віталійовича Пічуєва, який, за словами співрозмовника, дав йому путівку у велику хірургію.

Після закінчення військово-медичної академії Ярослав Іванович повертається в Україну. Його скеровують у Прикарпатський вій-

ськовий округ на посаду старшого ординатора відділення невідкладної хірургії окружного госпіталю, де він працює під опікою головного хірурга округу полковника медичної служби, заслуженого лікаря України Руслана Сніжинського та начальника відділення невідкладної хірургії полковника медичної служби, заслуженого лікаря України Володимира Трача, який сьогодні є заступником начальника Центру — головним хірургом регіону. Потім були посади начальника операційного відділення, відділення абдомінальної хірургії, і вже три роки як полковник медичної служби Ярослав Клецько — начальник клініки.

За цей час було різне в житті і професійному становленні лікаря. Безумовно, найболючішим моментом в професійній справі кожного з лікарів є смерть пацієнта.

— Трапляється так, що ми, лікарі, намагаємось, але не можемо допомогти пацієнту, просто безсилі перед недугою. Люди повинні розуміти, що ми все робимо для того, аби хворий, що звернувся до нас, одужав, — ділиться своїми думками Ярослав Іванович. — Для мене особисто це завжди фізична і психологічна травма. Коли стається смерть пацієнта, зазвичай, я маю грипозний стан або просто хворію, бо відбувається психологічний зрив і фізичне знесилення.

Задля нашого життя і здоров'я такі, як Ярослав Іванович Клецько, Микола Йосипович Халак та їхні колеги по 5–6, а інколи й 10–12, а то і більше годин проводять за операційним столом, віддаючи нам частинку свого здоров'я.

Віталій СТЕЧИШИН, м. Львів.

Фото автора

Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки Збройних Сил України оголошує Всеармійський конкурс «Кращий винахід року», який буде проводитися з липня 2012 року.

Прийом конкурсних документів здійснюється з 1 липня до 1 вересня 2012 року.

Умови конкурсу розміщені на офіційному сайті Міністерства оборони України в розділі «Військова освіта і наука».

Конкурсні матеріали надсилати на адресу: 03049, м. Київ-49, Повітрофлотський проспект, 28, Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки Збройних Сил України.

Контактні телефони оргкомітету конкурсу: (044) 271-08-73, (044) 520-12-84.

ІХ МІЖНАРОДНА СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВИСТАВКА

ЗБРОЯ ТА БЕЗПЕКА

26 – 29
вересня
2012р.

СПЕЦІАЛЬНІ ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ І ОЗБРОЄННЯ
ДЛЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

- Бойова і службово-штатна зброя
- Боєприпаси (патрони, кулі, гранати)
- Засоби забезпечення охорони
- Транспортні засоби для силових структур
- Засоби бронезахисту. Обмундирування. Екіпірування. Тактичне спорядження. Амуніція
- Обладнання для прикордонного і митного контролю
- Військова техніка. Модернізація та ремонт бойової техніки і озброєння
- Засоби зв'язку, автоматизації і захисту інформації
- Антитерористичні засоби та обладнання
- Засоби виявлення і нейтралізації вибухових речовин
- Криміналістична техніка

ПОЛЮВАННЯ, СПОРТИВНА СТРІЛЬБА

- Мисливська, спортивна зброя, зброя самозахисту
- Музейна, антикварна (історична) зброя
- Холодна зброя, клинки
- Обладнання для безпечного зберігання зброї, документів, цінностей
- Засоби догляду за зброєю
- Одяг, приладдя, екіпіровка та аксесуари для полювання
- Оптика та спорядження

АКТИВНИЙ ВІДПОЧИНОК

- Спорядження та екіпіровка для активного відпочинку та екстремальних видів спорту
- Центри організації активного відпочинку, обладнання для їх оснащення
- Туристичні компанії і агентства, що пропонують екстремальні та пригодницькі тури
- Сувеніри та подарунки

ОРГАНІЗАТОРИ:

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ВИСТАВКОВИЙ ЦЕНТР

СПІВОРГАНІЗАТОР:

ЗАТ ОВК "БІЗОН", Росія

ЗА ПІДТРИМКИ:

СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВА НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ УКРАЇНИ

МІЖНАРОДНИЙ ВИСТАВКОВИЙ ЦЕНТР
Україна, 02660, м. Київ
Броварський пр-т, 15, М "Лівобережна"

+38 044 201-11-63

zbroya@iec-expo.com.ua

www.iec-expo.com.ua, www.tech-expo.com.ua

Генеральний інтернет-партнер:

SECURITY.ua

Технічний партнер:

RemtMedia

ІРАКСЬКИЙ ЩОДЕННИК

На суд читачів представляються фрагменти записів українського офіцера, який мав нагоду спостерігати останні події в Іраку. Спостереження викладені у вигляді щоденника, а також містять додаткові коментарі і матеріали про цю країну. Автор не ставив перед собою завдання дати повну політичну і військову оцінку тому, що відбувається всередині та навколо цієї країни, або ж провести аналіз дій військ на всіх рівнях, а обмежився переважно описанням особистих вражень, зустрічей та подій.

Іракська сторінка в історії української армії

Якщо не враховувати дуже інтенсивний у минулому рівень військової і військово-технічної співпраці між Іраком і колишнім Радянським Союзом, то нинішні події на Близькому Сході безпосередньо торкнулися України в 2003 році, коли стала очевидною неминучість чергової військової кампанії в регіоні. Для США тоді було дуже важливим отримати міжнародну підтримку своєї військової операції, у тому числі і у вигляді направлення в регіон військових контингентів з інших країн.

Україна до цієї війни також підтримувала тісні відносини з Іраком, перш за все в питаннях торгівлі (річний товарообіг складав більше 300 млн гривень?). Початок військових дій був небажаним для української сторони саме з економічних мотивів. Хоча мали місце і вагомні чинники, що примусили українське керівництво взяти участь в іракських подіях: звинувачення з приводу незаконних поставок станцій радіотехнічної розвідки «Кольчуга» до Іраку, проблеми у взаємостосунках зі США, іншими країнами. Необхідно також було заручитися підтримкою Заходу в реалізації планів щодо інтеграції в НАТО. Одним словом, тодішнє українське керівництво мало достатньо непрості відносини із Заходом і шукало аргументи для їх нормалізації.

Крім того, була надія отримати частину контрактів і фінансових

ресурсів на відновлення зруйнованого війною Іраку, а також освоїти іракський ринок. Цьому рішенню передували довгі коливання владних структур, вельми важкий законодавчий процес з цього питання в парламенті. Спочатку Україна засуджувала необхідність силового рішення іракської проблеми. Але в нових політичних умовах визнала доцільною відправку миротворчого контингенту до Іраку. Причому вже після закінчення активних військових дій, коли на території країни були переважно американські та англійські війська.

Першим кроком стало формування і направлення до Кувейту українського батальйону радіаційного, хімічного і бактеріологічного захисту. Це було достатньо раціональне рішення, оскільки баталь-

йон фактично не був призначений для участі в активних бойових діях, але в той же час виконував функції демонстрації нашого прапора, готовності до захисту місцевого населення від можливого застосування зброї масового ураження і одночасно непрямої підтримки військ антиіракської коаліції.

Потім на порядку денному постало питання про направлення до Іраку окремої механізованої бригади. Район дислокації для неї був вибраний вдало — провінція Васіт, що мала близько 900 тис. населення, більшість якого — шіїти. При Саддамі Хусейні практично все керівництво країни було представлено сунітами, що робило жителів цієї провінції майже безправними. Передбачалося, що саме тому у них немає підстав протистояти іноземному військовому контингенту. Для участі в іракських подіях була створена 5-та окрема механізована бригада.

«Національний миротворчий досвід» на той час передбачав відправку не штатних підрозділів або частин, що відповідає світовій практиці, а формування тимчасових структур. Звичайно, для цього були причини: відсутність на той момент частин, повністю укомплектованих контрактниками, а відправка солдатів строкової служби в зону бойових дій могла призвести до негативної громадської думки. І головний мінус: після ротації особовий склад убував до своїх частин, багато контрактників звільнялося, отриманий досвід втрачався. Своєю чергою, штатні підрозділи після їх виведення

(ротації) були якісно підготовленими формуваннями з практикою участі в бойових діях і миротворчих операціях, а також досвідом взаємодії з іноземними військовими контингентами, що сприяло адаптації до міжнародних стандартів. Надалі передбачалася підготовка і відправка вже штатних формувань, проте всі ротації до Іраку проводилися за «старим зразком».

Підготовка бригади до відправки співпала з приходом до керівництва військовим відомством Євгена Марчука. В перші дні свого перебування на посаді міністра він сформулював низку головних завдань, серед яких пріоритетною вважалася підготовка і відправка військового контингенту до Іраку.

Але вже при передислокації підрозділів бригади були виявлені деякі прорахунки. Широкий резонанс отримали події, пов'язані з незадовільною підготовкою бронетанкової техніки бригади до відправки, а також з рівнем навченості особового складу її експлуатувати. Під час висування до порту завантаження на деяких бронетранспортерах вийшли з ладу шини, які довелося терміново міняти. Подальше розслідування виявило проблеми з нецільовим використанням фінансів, виділених на підготовку миротворчого контингенту, з якістю обмундирування і взуття для дій в умовах спекотного клімату, надійністю засобів індивідуального захисту і т.п. В результаті відбулася зміна деяких керівників усередині військового відомства за недоліки у підготовці миротворчого контингенту.

Введення бригади на територію Іраку здійснювалося за допомогою військовослужбовців американського контингенту. Вони сприяли нам на початковому етапі перебування військ: охороняли і супроводжували колони бригади, передавали бойовий досвід з урахуванням місцевих особливостей.

Бригада увійшла до складу багатонаціональної дивізії «Центр-Південь» Коаліційних сил в Іраку під командуванням польського генерала. Серед його заступників — генерал від української сторони. Завдання бригади: врегулювання ситуації в зоні відповідальності, забезпечення безпеки і стабільності, створення умов для функціонуван-

ня місцевого уряду, відновлення економіки, соціальної інфраструктури, надання допомоги місцевому населенню. До обов'язків підрозділів входили також охорона найважливіших об'єктів, патрулювання, збір розвідданих про обстановку в провінції, набір і підготовка особового складу іракських підрозділів територіальної оборони і прикордонної поліції, розмінування місцевості, несення служби на блок-постах.

Основною загрозою для українських миротворців була діяльність в провінції членів партії Баас, «Федаїнів Саддама», військовослужбовців розформованих частин «старої» регулярної армії і представників спецслужб Іраку, які організовувалися в загони, а також найрадикальніша ісламська організація — рух Аль-Садра і його военізоване крило «Армія Магді». Зросла активність спецслужб сусіднього Ірану. Мета їх діяльності зрозуміла — дестабілізація обстановки в країні і відволікання уваги США від Ірану.

Надії на спокійну обстановку в провінції Васіт виявилися марними. Тільки протягом вересня — грудня 2003 року в зоні відповідальності 52-го окремого механізованого батальйону знайшли 10 вибухових пристроїв, було вчинено три озброєні напади на патруль і конвої батальйону. Наприклад, 28 жовтня група українських військовослужбовців у складі 14 чоловік на двох бронетранспортерах БТР-80 під час патрулювання потрапила в засідку. Під БТРами підірвано три фугаси, нападаючі відкрили вогонь з чотирьох РПГ і стрілецької зброї. Сім військовослужбовців отримали поранення, обидва бронетранспортери було пошкоджено.

Пізніше український контингент брав участь в протистоянні з місцевими жителями, які організували масові беспорядки в місті Аль-Кут. 12 січня 2004 року приблизно тисяча місцевих жителів, в основному безробітних, взяли участь в маніфестації з вимогою створити робочі місця і підвищити зарплату. Маніфестанти виявилися вкрай агресивні: після вигуків і погроз в іракських поліцейських і українських миротворців полетіло каміння, а потім ручна граната. Поранення отримали декілька осіб, включаючи іракських поліцей-

ських. У відповідь поліцейські відкрили вогонь. Протягом триденних заворушень загинули три особи, троє іракців були поранені, а дев'ятнадцять — затримані. П'ять іракських поліцейських теж отримали поранення. У вказаних подіях взяли участь два взводи військової поліції й інші підрозділи українського контингенту. Спеціальні

засоби, зокрема сльозоточивий газ, солдати не застосовували. «Проамериканське місто в Іраку збунтувалося», — так прокоментувала події американська газета «Christian Science Monitor».

Дещо раніше, увечері 8 січня, вдалося запобігти обстрілу базового табору 52-го окремого механізованого батальйону біля іракського міста Ес-Сувайра. Чергова служба своєчасно виявила неподалік від табору автомобільну техніку та невідомих людей, які займали вихідну позицію для стрільби. Враховуючи отримані напередодні оперативні дані про загрозу обстрілу табору, командир батальйону прийняв рішення відкрити попереджувальний вогонь з автоматичних гранатометів АГС-17. Після перших вибухів невідомі зникли.

Специфіка перебування в Іраку виявила деякі особливості застосування техніки. Так, щоб уникнути попадання в засідку, необхідно здійснювати марш підрозділів на максимально можливій швидкості — 75–80 км/год. Американські конвої пересуваються ще швидше. Більшість завдань, які потрібно виконувати вночі, вимагають сучас-

ної техніки, а особливо — наявності приладів нічного бачення і нічних прицілів, освітлювальних пристроїв. Сильно впливає спека — поверхня асфальтових доріг нагрівається до 90 градусів. Природно, виникають підвищені ергономічні вимоги до техніки та її здатності працювати без перегріву. А попадання підрозділу на бронетранспортерах у засідку, коли вогонь вівся з близької відстані, знову загострило питання щодо надійності техніки і захисту особового складу. Тому вживалися заходи з підвищення захисту підрозділів під час пересування і маршу. Після вивчення захоплених зразків керованих по радіо вибухових пристроїв, з України оперативно доставили необхідні станції радіопе-

решкод і встановили на машинах, які супроводжують конвої.

Спеціальні підрозділи бригади (відділ цивільно-військової взаємодії та відповідні відділення батальйонів) відновлювали школи, дитячі садки, лікарні, інші муніципальні установи. Існував грошовий фонд для реконструкції, підйому економіки в зонах відповідальності національних контингентів. Засоби доставлялися в розпорядження командира української бригади, а він виділяв кошти для того або іншого проекту. Ця діяльність стала новою для української армії, і багато чому довелося навчатися на місці, використовуючи досвід миротворчих контингентів інших країн.

Виведення українського миротворчого контингенту з Іраку порізно оцінювалося експертами, політиками, військовими і журналістами. Хтось говорить про це, як про, безумовно, позитивний факт. Хтось шкодує, що Збройні Сили України позбавилися можливості отримувати практичний бойовий досвід. А хтось вказує на проблематичність подальшого просування українських бізнес-інтересів в Іраку без «силової підтримки».

Як би там не було, але через Ірак послідовно пройшли 5-та, 6-та і 7-ма окремі механізовані бригади і 81-ша тактична група (формування приблизно батальйонного рівня). Головними завданнями для наших миротворців були підтримка безпеки і стабільності в зоні відповідальності, підготовка і безпосередня підтримка іракської армії, виконання завдань у складі багатонаціональної дивізії «Центр-Південь», а також участь у реалізації різних невійськових проектів у провінції Васіт. Що стосується рівня безпеки в провінції, то протягом двох років перебування українським військовим вдавалося утримувати ситуацію під контролем. На момент виведення 81-ї тактичної групи із зони відповідальності

обстановка в провінції була спокійна і стабільна. Наші фахівці також підготували 3-тю піхотну бригаду іракських сил безпеки, сили поліції провінції Васіт, а також бригаду «Васіт» іракської прикордонної поліції. Підсумком цієї роботи стало проведення сертифікації всіх підготовлених підрозділів, їм надали можливість виконувати поставлені завдання. А 3-тя піхотна бригада іракських сил безпеки прийняла на себе повноваження по забезпеченню безпеки в колишній зоні відповідальності українського миротворчого контингенту. Крім того, іракська поліція (звичайно, під загальним контролем американських радників) стала на сторожі правопорядку в провінції, а сили іракської прикордонної поліції почали забезпечувати безпеку на ірансько-іракській ділянці кордону.

Унікальною, напевно, цю миротворчу кампанію українського контингенту назвати складно. Швидше, це перша операція, в ході якої окрема бригада Збройних Сил України виконувала свої завдання на значній відстані від території України. Були відпрацьовані питання перекидання підрозділів, озброєння, військової техніки на значні відстані. І з цими завданням Збройні Сили України дійсно справилися. Основним стало те, що в цьому регіоні світу побачили українських солдатів. І представники місцевої влади, і населення, і союзники по коаліції. Звичайно, виникали окремі проблеми, траплялись і негативні факти. Проте, загалом, світ побачив, що в Україні існують не «іграшкові», а цілком реальні Збройні Сили.

Що стосується перспектив розвитку ділових відносин між Україною і Іраком після виведення українського контингенту з країни, то це питання швидше політичне. Миротворці зробили максимум для того, щоб у провінції Васіт бу-

Довідка:

На виконання Указу Президента України від 30 листопада 2005 року №1675/2005 43 військовослужбовці зі складу українського миротворчого персоналу з 20 грудня 2005 року почали виконання миротворчих завдань в Республіці Ірак. Значна частина українських військовослужбовців входила до складу багатонаціональної дивізії «Центр-Південь», штаби якої дислокуються в містах Ед-Діванія і Ель-Кут, інші виконують завдання у складі Тренувальної Місії НАТО і штабах Багатонаціональних Сил та Багатонаціонального корпусу в Багдаді.

ли створені всі умови для мирного життя. Чітке виконання завдань, професійний підхід до справи, повага до національних традицій іракців, безумовно, створили позитивний образ України в Іраку і сформували сприятливе підґрунтя для просування українського бізнесу, на жаль, так і не реалізованого в повній мірі. Адже тільки відділом підтримки урядових структур 81-ї тактичної групи було запроваджено близько 50 проектів по відновленню соціальної та матеріальної інфраструктури провінції Васіт на загальну суму близько 3 млн дол. США. Зокрема, вони стосуються будівництва і ремонту установ систем охорони здоров'я, освіти, електропостачання, водопостачання і каналізації. Проводилися акції доставки продуктів харчування і питної води найбільшому населенню провінції Васіт. В той же час потрібно розуміти, що організація бізнесу в такому нестабільному регіоні, як Ірак, вимагає державного підходу, оскільки жоден бізнесмен не наважиться на свій страх і ризик їхати в країну, де щодня гримлять вибухи і гинуть люди. Це питання необхідно

було спочатку розглядати та вирішувати на рівні державного керівництва України.

Після зміни в 2004 році керівництва держави в рамках реалізації передвиборних планів новообраного президента український миротворчий контингент покинув Ірак. Але бажання «пом'якшити» перед партнерами по коаліції факт його виведення стало причиною направлення в країну кількох десятків українських офіцерів і прапорщиків вже як миротворчого персоналу, які обійняли посади в органах управління різного рівня Коаліційних сил. Також українська участь в іракських подіях мала форму наявності миротворчого персоналу у складі Тренувальної Місії НАТО в Іраку. Вже в новому статусі українські військовослужбовці виконували завдання щодо надання дорадчої допомоги силовим структурам Іраку в створенні системи управління на оперативному і стратегічному рівнях, сприяли розвитку сил цивільної та прикордонної поліції, їх навчанню, підготовці до самостійного виконання завдань з підтримання правопорядку в країні і охорони кордонів.

На жаль, умови виконання завдань в Іраку залишалися небезпечними для всього складу багатонаціональних Коаліційних сил, а також і українських військовослужбовців. Так, 17 липня 2006 року в результаті підриву антикоаліційними силами фугасу біля міста Ед-Діванія отримали поранення двоє українських офіцерів, один з них — підполковник С. Колоблін — важке. Тому головним завданням українських миротворців в Іраку залишалося збереження життя і здоров'я військовослужбовців. З цією метою у взаємодії з представниками Коаліційних сил постійно реалізовувалися заходи, які могли підвищити безпеку виконання завдань і умов перебування в базових таборах.

Шлях у миротворці

Розповім про реалії відбору, підготовки і направлення офіцерів української армії для проходження служби в «гарячих точках» світу або в багатонаціональних штабах. Зараз це стало цілком буденним явищем, оскільки серед пріоритетів країни є розширення участі України в миротворчих операціях.

Ідея непогана. Але, окрім різних політичних, організаційних, фінансових аспектів, має місце головна умова — наявність підготовленого персоналу, який відповідає за рівнем підготовки вимогам ООН, НАТО та інших структур, відповідальних за миротворчі й інші операції. Оскільки, як кажуть, зі своїм статутом у чужий монастир не ходять, то мова йде про необхідність підготовки декількох сотень офіцерів, здатних працювати за стандартами згаданих структур.

У військовому середовищі існує стійкий стереотип, що пересічному офіцеру з військ майже нереально «просто так» виїхати у закордонне відрядження, припустимо, до тієї ж місії ООН або НАТО.

Можна погодитися, що це має під собою певне підґрунтя. Перш за все, високі вимоги щодо мовної й інших видів підготовки до кандидатів об'єктивно звужують кількість охочих. Існує також багато суб'єктивних чинників, які обмежують можливості кандидатів навіть з високими професійними і моральними якостями. Наприклад, суб'єктивне ухвалення кадрових рішень командирами і начальниками, або бажання тих або інших ділків у погонах отримати «дивіденди» від прагнення офіцера потрапити до миротворчої місії. Тривалий час існувала дивна ситуація: деякі офіцери перетворилися в «професійних миротворців» у прямому розумінні цього слова, маючи необґрунтовано велику кількість довгострокових закордонних відряджень і одночасно достатньо рідко посідаючи відповідні посади в Збройних Силах своєї країни.

Саме тому тепер прийнято низку принципових рішень, які певною мірою зробили процедури відбору миротворчого персоналу прозорішими та більш об'єктивними. Головне нововведення полягало в тому, що після повернення з довгострокового відрядження з-за кордону (з навчання або з миротворчої місії) офіцеру слід прослужити ще близько п'яти років, перш ніж він отримає право повторно бути направленим на тривалий термін за кордон. Інша вимога полягає в необхідності відбору і підготовки декількох кандидатів на одну посаду і їх розгляд на конкурсній основі.

Але у будь-якому випадку особливих послаблень щодо відповідності кандидата об'єктивним критеріям не буде. Перш за все майбутній миротворець повинен володіти англійською мовою, відповідно до стандарту «STANAG» на рівні, щонайменше «2222». На теперішній час це цілком можли-

во, адже в Збройних Силах України на базі вищих військових навчальних закладів і навчальних центрів функціонує близько півтора десятка постійно діючих курсів з вивчення іноземної мови тривалістю 4–6 місяців. Також кандидату слід здати залік з фізичної підготовки. Нормативи — відповідно до діючої Наставови з фізичної підготовки. На жаль, навіть вони стають реальною перешкодою для деяких військових, які забувають, що офіцерські погони і належна фізична підготовка є нероздільними поняттями.

Вищезазначене є лише однією стороною медалі. Справа в тому, що Департаментом миротворчих операцій ООН визначені чіткі критерії вимог для тих офіцерів, які можуть бути направлені на посади, наприклад, військових спостерігачів ООН. Вони приведені в офіційних виданнях цієї міжнародної організації. Їх перелік достатньо значний і займає декілька сторінок. Деякі з них ми все ж таки перерахуємо.

Отже, ООН дозволяє перебування на

посадах офіцерів-спостерігачів як чоловіків, так і жінок, які проходять дійсну військову службу в своїй країні на посадах офіцерів щонайменше п'ять років. Звання спостерігача — переважно «капітан» або «майор». Але підполковникам і полковникам також є місце у складі миротворчих місій. Офіцери в званні бригадний генерал або генерал-майор, як правило, очолюють підрозділи військових спостерігачів тієї або іншої місії. Вік спостерігача — від 25 до 50 років. Інша суттєва вимога — відмінні стан здоров'я і фізична підготовка. Вона базується на необхідності тривалого перебування в районах з важкими кліматичними умовами, в ситуаціях, пов'язаних з ризиком для життя. Також потрібно долати великі відстані пішки, проводячи патрулювання або розслідування в районах, де будь-які дороги відсутні.

Серед інших професійних вимог — обов'язковий досвід служби як на військових, так і на штабних посадах, знання основ організації і тактики дій піхотних підрозділів, застосування озброєння різного типу, вміння виявляти та ідентифікувати будь-які зразки військової техніки сухопутних військ, авіації і флоту.

Високі вимоги і до військової топографії, зокрема, читання карти, орієнтування на місцевості (з використанням апаратури космічної навігації «GPS»), підготовки зі зв'язку. На перший погляд, це не повинно бути чимось особливим для офіцера української армії. Але всі ці вимоги щодо умінь і навичок засновані на процедурах армій західних країн. Тому і карти, і системи координат, і процедури ведення радіообміну, робота з документацією спочатку були для нас достатньо незвичними.

Наведені приклади зобов'язали державу проводити на належному рівні професійну підготовку офіцерів перед їх направленням для виконання миротворчих завдань. Не випадково на базі відповідного центру у складі Національного університету оборони України вже кілька років поспіль проводиться набір на різноманітні курси з підготовки військових спостерігачів ООН і офіцерів для багатонаціональних штабів. Вони хоча і є короткостроковими, та декілька тижнів інтенсивних занять англійською мовою здатні надати офіцерам необхідний мінімум знань і

умінь для служби в «гарячих точках» світу. Слухачі під час практичних занять також зобов'язані спілкуватися між собою або з викладачами офіційною мовою майбутньої місії.

До Іраку... через Неаполь

Я працював в Іраку під «дахом» Тренувальної Місії НАТО («NTMI»). Це була окрема місія, організована Північноатлантичним альянсом з метою підготовки і оснащення іракських силових структур, а також їх органів військового управління. Вона була відносно автономна і її не треба плутати з військами коаліції. І хоча завдання цієї місії НАТО в Іраку не були бойовими, але їх виконували у бойових умовах. Офіцери структури працювали радниками при керівництві іракських органів управління стратегічного рівня, викладали у військових вищих навчальних закладах, виїжджали в різні місця для організації і проведення командно-штабних навчань, курсів, тренінгів тощо.

Командування НАТО серйозно підходило до рівня готовності виконувати свої обов'язки офіцерами Альянсу, що направляються до Іраку. Тому серед інших заходів була передбачена їх нетривала підготовка на базі Об'єднаного командування НАТО в Неаполі, до компетенції якого відносилась і участь Альянсу у вирішенні іракської проблеми.

...Неаполь зустрів українських офіцерів після зими майже літ-

ньою погодою, лимонами і апельсинами, незвичними принадами міста Середземномор'я. Немає сенсу описувати всі цікаві моменти з життя цього по-своєму унікального міста (це цілком доступно на туристичних сайтах). Але про життя одного з провідних штабів НАТО зупинюсь окремо. На це командування було покладено проведення трьох операцій: в Косово, в Іраку (в частині виконання завдань, що стосується НАТО, прошу не плутати з діями Коаліційних сил), а також антитерористичної операції НАТО «Активні зусилля».

Курс безпосередньої підготовки включав лекції та заняття з майже всіх питань, пов'язаних з подіями в Іраку: ситуацією в регіоні, характе-

ристикою поточного стану іракського конфлікту, тактикою дій бойовиків, загрози особовому складу, правових аспектів дій Коаліційних сил і роботи персоналу «NTM-I», завданнями і процедурою роботи в місії НАТО, аспектами побуту, медичного забезпечення тощо. Крім цього, проводилися дискусії по групах, де обговорювалися питання майбутньої роботи кожного із нас.

У Неаполі перед відправкою «натівці» навіть не поцікавилися, чи у всіх нас є бронезилети й інші засоби захисту. Очевидно, надіялись

на розум і розсудливість офіцерів. За традицією, успадкованою від Радянської Армії, у нас з особовим складом, що убуває в зону бойових дій, вже б провели з десяток стрийових оглядів.

Що стосується вражень від штабу Об'єднаного командування НАТО. Це великий комплекс будівель і споруд, розташованих на околиці міста. З вікон кабінетів відкривається чудовий вид на море, а чисте морське повітря тільки сприяє розумовій роботі. Посилені заходи безпеки. Пості і патрулі карабінерів, інженерні загородження, перепускний режим нагадують про те, що цей орган управління НАТО проводить реальні операції в трьох «гарячих точках» світу. Хоча

вався місцевий військовий оркестр. Було цікаво спостерігати, а вірніше чути, його репетиції, що тривали з ранку до вечора. Музиканти грали не тільки військові марші, але й класику. За моїми спостереженнями (думка, безумовно, суб'єктивна), музиканти військових оркестрів на просторах СНД, м'яко кажучи, не люблять себе так навантажувати. Зазвичай розбігаються після нетривалих репетицій по своїх справах.

Позитивне враження справляло і повсякденне життя цього міжнародного військового штабу. У більшості військовослужбовців і цивільних фахівців розмірений ритм життя і регламентований робочий день. О 5–6-й годині вечора до КПП прямує колона машин військовослужбовців, які поспішають додому. Ніяких «психозів» і завдань «до ранку», за винятком роботи чергової зміни, що займається питаннями поточних операцій.

Особливе місце займає соціальна складова життя військовослужбовців і членів їх сімей. Враховуючи багатонаціональний склад штабу, на території військової бази працює англійська школа. До послуг військових — магазини, великий вибір різних культурних заходів, як правило, неформального рівня, сімейні клуби підтримки і багато іншого. Причому кожна країна НАТО, що делегувала до Наполя своїх представників, намагається пропонувати співвітчизникам щось своє, національне. Йдеш по коридору адміністративної будівлі і бачиш на дверях таблички: «Британський сімейний клуб», «Капелан», «Старший представник від Бундесверу», «Турис-

тичне агентство для військовослужбовців» і т.п.

У готелі з нами проживали ще з півсотні офіцерів з різних країн. Їм незабаром належало летіти на війну до Іраку. Тому вдвічі було цікаво спостерігати за їхнім дозвіллям, якого вони мали достатньо. Переважно вихідці з країн колишнього Варшавського договору до ночі випивали. Натівці теж вживали, але чинно, зібравшись біля стійки бару і розтягуючи на весь вечір лише декілька кухлів пива або чарок міцніших напоїв, просто спілкувалися.

Чому акцентую увагу на багатьох побутових й інших дрібницях. За великим рахунком, служба більшості військових професіоналів не складається з одних тільки поїздок в «гарячі точки» і виходів «на бойові». Залишається час і для буднів, що проходять в різних гарнізонах. Ніхто не ідеалізує західні армії, але у них також є позитивні моменти, гідні бути взятими на «озброєння». Ми не говоримо про різний рівень фінансування, але ж є речі, що вимагають розуму, а не грошей. Доброзичливе і поважне ставлення до офіцерів і їх сімей (а останнім часом — і до «контрактників»), створення для них відповідної атмосфери військової служби — проблема більше етична і організаційна, ніж матеріальна.

...Дні підготовки та відпочинку на середземноморському курорті пролетіли непомітно. Незабаром нас очікував борт американського «транспортника» С-17, що виконував черговий рейс до Іраку...

Сергій ОЛЕКСАНДРОВ
(Продовження читайте
у наступному номері)

достатньо продумані запобіжні засоби теж дають збої. Наприклад, під час в'їзду нашого автобуса, заповненого офіцерами різних армій, черговий піднявся в салон, попросив пред'явити документи. Не відходячи від дверей, зробив вигляд, що перевіряв їх зміст. Якби це відбулося на КПП Генерального штабу якої-небудь з армій на території СНД, то, готовий сперечатися, невдаха-чергового вже б зняли з наряду і притягнули б до відповідальності.

У будівлі, де проводили з нами заняття, поверхом нижче, дислоку-

«...Ç ïî÷àòêî ï â³éíè»

ÿ òääà ùà á³ëüøà êĩõà»

Через 70 років листи, написані переважно в червні–липні 1941 року, дійшли до дітей та онуків фронтовиків. Лише одиниці з тих, хто пережив усю війну, зі сльозами на очах прочитали те, що самі ж писали у трагічні часи.

Які слова знаходили бійці Червоної Армії для рідних і близьких, якою була реакція останніх на епістолярні монологи 70-річної давнини? Про це — у матеріалі нашого кореспондента.

— Все почалося з того, що в лютому 2010 року за сприяння Міністерства закордонних справ України Державна служба контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України (нині ця державна інституція реорганізована в Управління регіональних представників з питань охорони культурної спадщини та переміщення культурних цінностей Департаменту культурної спадщини та культурних цінностей Міністерства культури України) передала до Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» 1208 листів, вивезених гітлерівцями з України, — каже заступник генерального директора музею з наукової роботи Любов Легасова. — Ця приватна кореспонденція, датована в основному червнем — липнем 1941 року, до 2009 року зберігалася у фондах Поштового та Технічного музеїв м. Відня (Республіка Австрія).

На сьогодні всі епістоли опрацьовані науковцями музею та взяті на постійне державне зберігання до фондової колекції Меморіального комплексу. Більшість кореспонденції не була навіть розпечатана — її відкрили і вперше прочитали. Усього колекція нараховує 1208 листів, а також — 43 фотокартки, 5 грошових купюр, по одній облігації й лотерейному білету, засушені квіти. Левова частка листів написана українською та російською мовами, подекуди діалектами цих мов. Є кореспонденція на ідиш, білоруській, татарській, угорській, грузинській, чуваській, марійській мовах.

Свою роботу з опрацювання епістолярної збірки співробітники Меморіалу розпочали у двох паралельних напрямках. Перший — це епістологічно-джерелознавчий аналіз листів, отримання з них усіх видів історичної інформації, введення епістолярних джерел до наукового обігу шляхом публікацій та експозиційного показу. Другий — пошук адресантів та адресатів, адже листи мають бути прочитаними, якщо не тими, кому надсилалися, то хоча б їхніми нащадками. Саме тому відразу ж було

започатковано широкомасштабну гуманітарну акцію «Увага! Пошук! Непрочитані листи 1941 року». Уже віднайдено 472 родини. Більшість обпалених війною поштових карток і солдатських «трикутників» вручено в Україні — тільки на територію сучасної Хмельницької області адресувалося майже 400 листів. Чимало адресатів чи їхніх родичів вдалося знайти на території Російської Федерації та в республіках колишнього Радянського Союзу за допомогою телевізійної програми «Чекай на мене».

Отримавши лист через 70 років від часу його написання, люди часто не вірили своїм очам. Вони були вражені, що голос рідної людини все-таки долинув до них. Для когось це була перша і єдина звістка про рідну людину, для багатьох — остання. Вручаючи копію листа з далекого 1941-го, науковці музею збирають біографічні дані, фото, документи, а подекуди і речі, які ще зберігаються у родині.

Чи вдалося знайти бодай одну людину, адресата чи адресанта, цікавлюся у науковця, куратора гуманітарного проекту. «Звичайно, — відповідає пані Любов Легасова. — Наприклад, Корнилова Ганна Пантелеймонівна, яка мешкала у селі Шелехове Деражнянського району Кам'янець-Подільської (нині Хмельницької) області. У червні 1941 року — студентка 1-го курсу філологічного факультету Кам'янець-Подільського вчительського інституту. Під час окупації нацисти неодноразово вивозили її на примусові роботи до Кіровоградської та Хмельницької областей, звідки вона разом з односельцями пішки поверталася додому. Після визволення села у березні 1944 році була секретарем сільської ради. Згодом поступила до Хмельницького педучилища, по закінченню якого вчителювала у місцевій школі. У липні 2010 року отримала копію свого листа з 1941 року. На жаль, 10 жовтня 2010 року померла...»

Хто ж ті люди, які, не усвідомлюючи, врятували від вогняного смерчу вісточки наших земляків? Згідно супровідних записок до поштових бандеролей з листами, що відправлялися до рейху, один із них — інспектор телеграфного зв'язку при генеральному поштовому комісарові рейхскомісаріату «Україна» доктор Г. Ольшлегер. Від-

правляючи кореспонденцію у 1942 році до Австрії, він письмово звертався до директора Віденського поштового музею доктора Е. Ріделя: «Ця колекція дає картину настрою радянського народу на початку війни, тому її не розпорошувати, зберегти цілою».

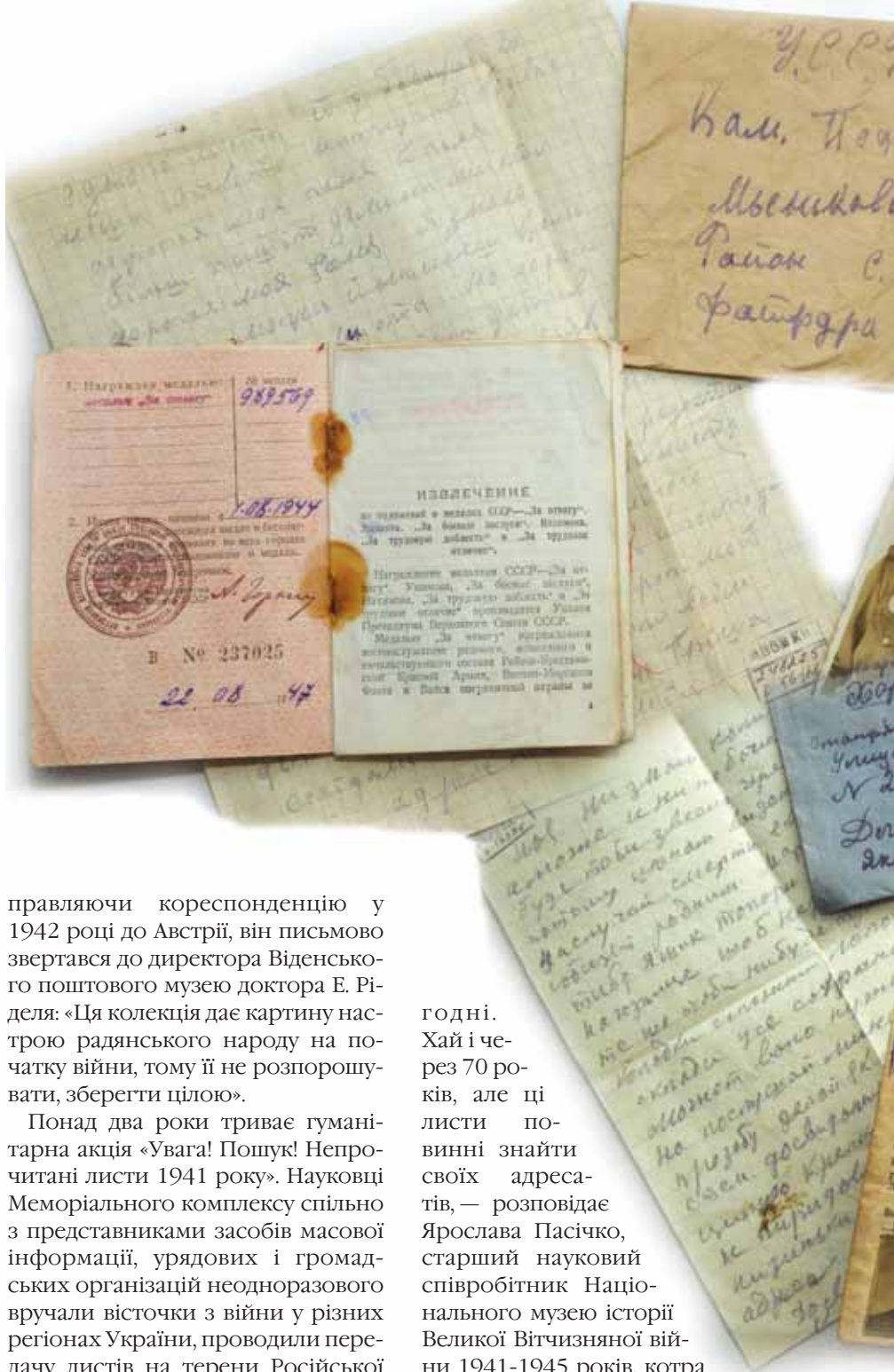
Понад два роки триває гуманітарна акція «Увага! Пошук! Непрочитані листи 1941 року». Науковці Меморіального комплексу спільно з представниками засобів масової інформації, урядових і громадських організацій неодноразово вручали вісточки з війни у різних регіонах України, проводили передачу листів на терени Російської Федерації. Напередодні 9 травня 2012 року співробітники музею відвідали Харківщину та Хмельниччину, передали вісточку з війни у далекий Санкт-Петербург.

— Розумієте, для доктора Ольшлегера листи — це просто «настрій», а для нас — скарб, який не має ціни! Біль опалює серце — стільки у цих невідправлених посланнях покалічених доль, трагедій та сліз! Наш моральний обов'язок перед пам'яттю авторів, більшість яких загинули у 1941 році, донести до нащадків слова відчаю, печалі, любові, прощання, надії. Голоси з минулого мають бути почуті сьогодні.

—

Хай і через 70 років, але ці листи повинні знайти своїх адресатів, — розповідає Ярослав Пасічко, старший науковий співробітник Національного музею історії Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років, котра не раз виїжджала вручати поштові повідомлення.

— Напередодні 9 травня, я, наприклад, їздила в місто Мерефу Харківської області до родини Дмитренка Олександра Андрійовича, бійця 238-ї окремої телеграфно-експлуатаційної роти зв'язку 18-ї армії Південного фронту. У 1941 році він був учасником оборонних боїв поблизу Кам'янець-Подільського, пізніше нагороджений медаллю «За відвагу». Помер у 1972 році. Ось що він писав у листі до дружини та сина Валентина: «Не знаю коли побачимося, а може і не побачимося, тоді буде тобі відомо через пошту,

тому що нам видали медальйони на slučaj смерті...». Але на перекір примхливий військовий долі Олександр Андрійович повернувся додому живим і прожив ще довге життя. До речі, будинок, де жили Дмитренки, стоїть на тій же вулиці, тільки у нього інший номер. І лист свого дідуся отримали з моїх рук його онуки — Ігор та Дмитро Валентиновичі. Вони погодилися передати у музей військовий квиток діда,

ним було те, що лист пролежав стільки років. Вони ж не знали, що листи зберігалися не в Україні, а в Австрії. Люди раділи...

Розповідь про результати пошукової роботи Меморіального комплексу продовжує старший науковий співробітник Світлана Даценко: «Із 1208 листів найбільше (близько 400) було адресовано у Кам'янець-Подільську (нині Хмельницьку) область. Наразі знайдено понад 140 родин. Я була у селі Сивороги Дунаєвського району, де проживають дві доньки червоноармійця Файфури Григорія Яковича — Ганна та Любов. Григорій Файфура пройшов усю війну, нагороджений орденом Червоної Зірки. Після війни повернувся до рідного села, працював бригадиром у колгоспі. Помер у 2003 році. Ось що він писав

01.07.1941 року до дружини (до речі, 7 разів називає у цьому листі їх імена!):

«Перебуваю в одному із сіл
Бесса-

читаючи лист 41-го, дівчата, (я кажу дівчата, а насправді це вже бабусі у віці), згадують, що батько був турботливим, дуже люблячим і такі теплі слова були сказані на його адресу!

Ярослава Пасічко — «Розбираючи листи, ми не одразу помітили, що є 2 від одного автора. Тобто, один лист був написаний у Білорусію, другий — до Харкова. Причому, до Харкова лист підписано розчерком — Абрамов. А коли почали вивчати їхній зміст, зрозуміли: старший лейтенант Абрамович Павло Прохорович написав листа у Білорусію батькові — Абрамовичу Прохору Олексійовичу, а другий — своїй дівчині у Харків — Тетяні Платоновій. Звертаючись до батька, він просить надати допомогу його дружині Тетяні. А їй пише, що вона може у будь-яку годину звернутися до його батьків і дає їхню білоруську адресу. «...Тетяно, я хочу в цьому листі домовитися з тобою, аби ми не втратили зв'язку, тому даю адресу свого батька... У таких обставинах писати може лише той, хто любить, я тобі про це давно казав, і зараз, з початком війни, я тебе ще більше кохаю... я дуже засмучений тим, що не маю права назвати тебе дружиною...».

І ці слова стали пророчими: він таки дістався до Харкова, одружився, допоміг Тетяні евакуюватися з міста. А в 1942 році у них народилася донечка Любов, яка майже через 70 років отримала листи батька.

Зараз Любов Павлівна мешкає у Санкт-Петербурзі. Щоб донька змогла отримати листи до 9 травня, звернулися до пасажирів потяга Київ — Санкт-Петербург, щоб доставили конверт у це місто. На наше прохання відгукнувся Олександр Федоров. До речі, його проводжала мати: вона й так була зворушена проводами, але така місія сина ще більше розчулила жінку. Лист дійшов до адресата, і ми отримали слова подяки від доньки Павла Прохоровича Абрамовича, який, до речі, теж повернувся з війни а помер у 1986 році. Його лист до батьків було датовано 03.07.1941 року.

Науковий колектив Меморіалу продовжує досліджувати цю унікальну колекцію і просить відгукнутись адресатів, адресантів, рідних, близьких, знайомих — усіх, хто не байдужий до цієї благодійної, гуманної справи.

Анатолій СМЕТАНІН

посвідчення про шлюб з Марією Яківною та фото, на якому вона з сином Валентином.

Ми збираємо по крихіточкам цей документальний масив, аби потім вони увійшли до нашого каталогу «Непрочитані листи 1941-го». Це дуже складно, але потроху-потроху і вже зібрано чимало матеріалів. Як нас зустрічали, які почуття були у людей? Про це не висловити словами, це треба було бачити. Звичайно, вони знали, що на них чекає лист, який написав дідусь ще у 1941-му році. Враження різноманітні, тому що для них див-

рабії, недалеко від кордону. Справи неважні — щодня над головою гудуть літаки противника. Ганю, донечка Галя, пишуть мені листи, бо для мене то єдина радість на даний момент. Коли я пишу до тебе, то ніби щось мені робиться, прямо серце болить через те, що ми так мало прожили. Настав такий час, що розлучив нас... Уже думаю, нащо ми на світ народилися такі нещасливі...».

І він живим повернувся додому. Родина була надзвичайно вражена від прочитаного. Діти його пам'ятають, добре знають почерк батька. Тому одразу ж спливали спогади про тата. І,

ЛИЖНИЙ ПОХІД НА ФРОНТ

**2 тисячі кілометрів подолав
Семен Сютьський, щоб стати
на захист Батьківщини**

Історія фронтовика Семена Івановича Сютьського для мене розпочалась із розмови у купе потяга. Дізнавшись про мою професію, сусідка — літня жінка з азійською зовнішністю (як пізніше з'ясувалось, якутка) — помітно пожвавилась. Інтуїтивно відчув, що на мене чекає щось несподіване та цікаве. І не помилився. Ната Семенівна, користуючись нагодою, поділилася тим, чим жила останнім часом — планами щодо відзначення 100-ліття з дня народження свого батька. Аби потрапити на фронт він вдався до безпрецедентного лижного походу через зимову тундру і тайгу, подолавши відстань від Тіксі по Лені та Вілюю до Нюрби — більш ніж 2 тисячі кілометрів, щоб дістатися призовного пункту.

Семен Сютьський, уродженець Сютьїнського наслігу Нюрбинського району, виховувався у бідняцькій сім'ї, де був пізньою та єдиною дитиною (із 16 народжених його матір'ю вижив тільки він). Чудовий мисливець (влучав білці в око), а також випускник Якутської національної військової школи, потрапивши на фронт, відважно бився з ворогом у складі гвардійської дивізії та незабаром, контужений, опинився у полоні. Тривалий час перебував у таборі смерті, де військовополонених тримали упроголодь, у нелюдських умовах. Виводили на роботи в каменоломні.

Фашисти пропонували Семену вийти на волю, вступивши на службу в армію генерала Власова. Навідріз відмовився. А наприкінці липня 1943 року Сютьський здійснив втечу, до якої подумки готувався з першого дня полону. Важко уявити, чого вартувало людині з суто азійською зовнішністю, яка ледь-ледь володіла російською і зовсім не знала українську мову, залишатися непоміченим ворогом та його приспівниками на окупованій території України. Не дали пропасти добрі люди, переховували, ділилися останнім. Семен довго ховався в українських лісах, зрідка виходячи до поселень. Аж допоки не примкнув до партизанського загону «Буревісник», найчисельнішого на Одещині та відомого своїми зухвалими акціями. Придивившись до фронтовика, командування довірило йому командувати взводом. Життя в загоні народних месників було суворим: сирі землянки, убога їжа і жорстка дисципліна. А ще — небезпечні вилазки, зустрічі зі зв'язковими, засади, удари по комунікаціях, запеклі сутички з ворогом. У таборі Семен відзначився тим, що збив із гвинтівки німецький літак, який кружляв понад лісом у пошуках партизанів. У 1944 році партизанський табір злився з наступаючими частинами Радянської Армії. У складі 181-го Червонопрапорного полку імені Олександра Невського 54-ї Червонопрапорної дивізії 1-го Українського фронту Сютьський дійшов до Праги. Був нагороджений орденами Вітчизняної війни I ступеня, Червоної Зірки, декількома медалями «За відвагу», а також — «За звільнення Праги», «За перемогу над Німеччи-

ною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр» та «Партизану Вітчизняної війни».

Після війни Семен Іванович завідував мобілізаційним відділом одного з районів на Одещині. Одружився з українкою. Виховав двох дітей. Попри підірване здоров'я жив активно: зустрічався з молоддю, з багатьма листувався, навіть із кінорежисером Олександром Довженком. А головним своїм обов'язком вважав увічнення пам'яті про славні справи бійців загону «Буревісник». Він зібрав велику кількість матеріалів про партизанський загін та підпільників Саврані. Склали особові справи більш ніж 70 однополчан, карту-схему Савранського партизанського району та передав її в архів. А ще оформив фотостенд (181 світлина) для Музею партизанської слави України. Підготував до друку рукопис книги спогадів, але не встиг її видати. До кінця життя сумував по рідній сторонці й не припиняв зв'язку з Якутською Республікою.

Розповідь Нати Семенівни про батька-фронтовика припала мені до душі, отож попросив дати почитати спогади цієї людини. Особливо цікавив його лижний перехід. Як з'ясував пізніше, після війни у Якутському краї про нього навіть ходили легенди. Дехто не вірив у це, вважав перебільшенням. Та чітко задокументовані факти про Семена Сюльського засвідчували подвиг патріота. Ця подія стала пам'ятною серед його земляків. Натхненна його прикладом команда спортсменів, віддаючи шану мужності фронтовика, повторила його маршрут. Про це, зокрема, розповідає газетна замітка радянської доби, яку зберігає Ната Семенівна.

Після розмови з донькою фронтовика я отримав текст рукопису Семена Івановича. І одразу ж поринув у нього. Адже з самого початку мене не покидало відчуття гарячого дотику війни, такої далекої і водночас близької. Читав рядки, виведені рукою фронтовика, й немов чув його голос. Прості й щирі слова створювали образ людини, відданої своєму народові та Батьківщині.

...Початок війни застав Семена Сюльського на пароплаві на Лені. Ця чорна звістка так само, як і для абсолютної більшості мешканців величезної країни, впала, як грім з ясного неба. Ось як він описує 22 червня 1941 року: «В каютах — нікого, адже на вулиці чудова погода. На палубі — весело, сміх, жарти. Всім хочеться подивитися мальовничі краєвиди... І ось, приглушуючи веселий говір, лунає власний суворий голос: «Товариші рибалки! Увага! ...Через десять хвилин ми прочитаємо вам надзвичайне урядове звернення. Зберіться всі на палубі». У Сюльського стало тривожно на душі. Всі у подиві перешіптувались і з нетерпінням чекали. Напружені хвилини минули, і з динаміка прозвучало: «Тільки що отримано радіоповідомлення про те, що сьогодні о четвертій годині Німеччина напала на нашу Батьківщину. Бомбили Одесу, Київ, Севастополь, Мінськ...». Керівництво закликала рибалок подвоїти вилов риби проти державного плану, адже вона потрібна фронту. Цей заклик всі сприйняли з ентузіазмом. Однак багатьох ятрили думки про інше: «Бомблять мирні міста, вмирають ні в чому не винні старики, діти, жінки. Невже в цей час ми, здорові молоді чоловіки, маємо залишатися тут, за тридев'ять земель, і ловити рибу?». Коли прибули у найближче містечко — Булун — вісім чоловік з бригади надіслали в штаб За-

байкальсько-го військового округу телеграму з проханням призвати їх до лав Червоної Армії. Через тиждень надійшла відповідь: «За першої змоги задовольнимо ваше прохання. Допоки працюйте на своєму посту...».

Бригада Семена Сюльського протягом літа працювала не покладаючи рук. План вилову перевиконали. Першого вересня прийшов довгоочікуваний пароплав. Рибу завантажили, а самі зібралися у дорогу — сезон добіг кінця. Несподівано надійшла команда — всі бригади мають залишитися для зимової ловлі. У Семена руки опустилися. Що діяти? Всі знали: це був останній пароплав, після нього навігація закрийється аж до весни. Отож Сюльський разом з товаришем звернувся до керівництва з проханням відправити на фронт. Однак отримав відповідь: «І не думайте. Люди тут потрібні не менше, ніж на фронті!». Проте думка про фронт не залишала рибалок. Минув деякий час, і вони дали телеграму в Якутськ. Адресати — Верховна Рада та облвійськкомат: «З метою відбутися у діючу армію ми, двоє рибалок Іванов та Сюльський, переконливо просимо дозволити нам лижний перехід за

Очі засипало, дорогу замело зовсім. Але ми йшли все-таки уперед. Повільно, навпомацки, пригинаючись до землі, ледь переводячи дихання

маршрутом Булун — Нюрба. Переходом хочемо довести відданість народу, вступити в діючу армію та битися з гітлерівськими поневолювачами». Теплилась надія: не підтримати не можуть. Потім було довге очікування відповіді. Нарешті 20 жовтня 1941 року доставили телеграму. Семен так розхвилювався, що й боявся поглянути на телеграфний бланк: «А якщо знов відмова!». Прочитав її друг Прохор: «Іванову, Сюльському. Дозволяємо вийти маршрутом Булун — Нюрба на лижах. Виконкому райради надати всебічну допомогу учасникам переходу». Від радощів у рибалок аж дух перехопило. Потім всю ніч не спали — обдумували всі деталі майбутнього походу. З наступного дня розпочали підготовку. Придбали добрі лижі, спальні мішки, зробили невеликий запас муки, солі й цукру, взяли масла, декілька банок м'ясних консервів, махорку та сірники. 31 жовтня колгоспники влаштували сміливцям прощальний обід, а на ранок всім селищем вийшли хто на лижах, хто на собачих упряжках проводити. Давали поради, як вести себе під час походу, де робити зупинки...

«Ми йшли рівним швидким кроком по засніженій тундрі. Мороз був градусів під п'ятдесят, але одягнуті ми були добре, холоду не відчували й до вечора пройшли 55 кілометрів, — описував перший день Семен Сюльський. — Ноги, звичайно, поболювали, але якщо б було потрібно, ми могли б ще з десяток кілометрів пробігти». Прихистком для них, за задумом, мали стати поштові юрти, які розміщувалися на відстані 50 — 60 кілометрів одна від одної. Першого дня Сюльському та Іванову вдалось одну знайти. У подальшому погода змінювалась. Ось, що про це в рукописі: «Всі, хто бував на півночі — в експедиціях або просто в поїздках — знають, які тут бувають сильні морози, а коли при цьому ще й заметіль — тут вже зовсім біда. Так ось і нам випало. Коли підходили до Жиганська, заметіль посилювалась щохвилини. Вітер гудів, сніг немов увесь здуло із землі і підняло у по-

вітря. Очі засипало, дорогу замело зовсім. Але ми йшли все-таки уперед. Повільно, навпомацки, пригинаючись до землі, ледь переводячи дихання. Інколи завірюха так збивала з дороги, що багато годин шукали дорогу, верталися назад, кружляли і знову йшли...».

Рибалки дуже схудли за час переходу, особливо Прохор. Але він був міцним, мускулистим, на здоров'я

не жалівся і все переносив стійко. Найбільше, що допомагало в дорозі, — це тепле ставлення людей, до яких їм доводилося звертатися. А ще взаємна дружня підтримка один одного. Та Сюльського очікувало розчарування. У Жиганську Іванов пристав на прохання родичів і вирішив далі не йти. Коли Семен дізнався про це, розгнівався, ледь не кинувся на товариша. Хотілося висказати йому все, що думав, та переборовши себе, вийшов, не сказавши ні слова. Попереду у нього ще був довгий шлях, і пройти його тепер доводилось одному...

Подолавши понад тисячу кілометрів, нерідко ночуючи просто неба, виснажений Семен на 45 день походу добрався до Вілюйська. Й тут зустрів свого приятеля з дитинства, який працював в райкомі партії. Докладно розповів про свою експедицію і несподівано отримав відсіч: «Ти дезертирував з

рибного промислу!» І зателефонував в НКВС. Не пройшло й години, як Семен сидів на допиті. Щоправда, начальник райвідділку Тарасов виявився людиною послідовною та порядною. Неспішно вивчивши всі документи, які надав йому Сюльський, він вибачився за керівництво: «Не зрозуміли вони там, в райкомі, не розібрались, і тому так до вас поставились. Та ви не переживайте, доберетесь до Нюрби й без їхньої допомоги... Не смію я вас затримувати, адже перехід у вас рекордний». І дав 100 карбованців, аби Семен придбав собі необхідні продукти. До кінця походу залишалося декілька сотень кілометрів...

Нарешті — Нюрба, рідна домівка Семена, де жили батько і матір. Тут героя походу зустріли привітно. У райкомі та військкоматі уважно вислухали, дякували, стискали руку. Обіцяли написати про нього у місцевій газеті. Проте найбільше запам'яталась зустріч з батьками. «Я обережно відкрив двері. Батько повернув голову на скрип, секунду вдивлявся широко відкритими очима, потім кинувся до мене, міцно, по-молодому стиснув в обіймах і разом зі мною підійшов до матері: «Дивись, стара, радість яка, синок наш приїхав».

До відкриття навігації — 22 червня 1942 року — Семену Сюльському довелося пробути на батьківщині. Набрався сил, пожив з батьками. А як тільки прибув перший пароплав, зібрався у дорогу. «Прощай, Семене, — промовив батько. — Може вже не побачимося. Не підкоряйся ворогу, тримайся стійко, стріляй без промаху. Ти — якут, мисливець. Повертайся з перемогою». «Христос с тобою!», — стримуючи сльози благословила мати.

Попереду Семена Сюльського чекала стікаюча кров'ю Україна...

P.S. Пройшло декілька місяців після зустрічі у дорозі з дочкою героя. Дізнався, що його родина — син, дочка і внуки — підготували та випустили книгу «Воспоминания». Таким чином рукопис цієї надзвичайної людини побачив світ. А його діти та внуки побували в Якутії та передали книгу своїм землякам. Гостей з України там зустрічали як рідних.

Руслан ТКАЧУК,
фото з сімейного архіву Сюльських

А́оøà íàďîäæó° ï³ñí³

— Особливо яскравими були виступи доньки ветерана-«афганця» Мар'яни Кудрявченко з Києва, яка виконала пісню «Жінка у чорному», Анастасії Фролової з Нової Каховки, — вона отримала гран-прі не тільки цього фестивалю, але й багатьох інших.

Старший лейтенант Шерстюк виконав у Херсоні авторську пісню «Батя», присвячену його татові

трументування та перекладання партитур для військових оркестрів.

Часто спілкуємося з офіцером, коли бачимося біля корпусу військово-диригентської кафедри факультету підготовки спеціалістів із забезпечення військ. Під час однієї із розмов дізнався, що нині у його творчому доробку є вже один записаний у студії диск, готові матеріали для інших. Звідки з'явилася «афганська» тематика у його піснях, зрозуміло. Перші тексти творів були навіяні розповідями батька та його друзів, які разом пройшли жорстоке випробування війною. Зрештою, саме воїни-інтернаціоналісти й дали Іванові путівку у фестивальне життя. Але це зовсім не значить, що у його репертуарі немає інших, скажі-

мо, ліричних і мирних пісень.

— 2005 року був дипломантом, а 2007-го — одним із переможців Вітебського міжнародного фестивалю «Афганістан болить в моїй душі», — поділився Іван. — Кілька разів брав участь у Харківському міжнародному фестивалі «Солдати миру XXI століття». Запам'яталися пісенні форуми у Києві, Вінниці, Миколаєві, Москві, Дніпропетровську. Вони сприяють натхненню, творчій роботі, військово-патріотичному вихованню молоді.

У доробку офіцера з'явилися нові пісні: «Мы — славяне» (російською), «Помоліться, батьки» та «Артилеристи». Під час цього річної відпустки Іван Шерстюк візьме участь у черговому фестивалі військово-патріотичної пісні «Автомат і гітара» у Новополоцьку (Білорусь), запрошення на який вже отримав.

Ігор МОСЕЙЧЕНОК, полковник запасу.
На знімках: старший лейтенант Іван Шерстюк

Отримав газету ветеранів «Третій тост», яку передплачую вже багато років, і побачив у ній знайоме обличчя. Фотооб'єктив зупинив мить IX Всеукраїнського фестивалю військово-патріотичної пісні «Оберіг», що відбувся у Херсоні. На світлині разом з групою його учасників посміхався викладач Академії Сухопутних військ імені Гетьмана Петра Сагайдачного старший лейтенант Іван Шерстюк.

Зустрівся з офіцером після його повернення до Львова. Привітав зі званням лауреата конкурсу у номінації «За високу виконавчу майстерність».

— Географія фестивалю була достатньо широкою, — розповів Іван. — Участь у ньому взяли гості та виконавці з Криму, Одеської, Миколаївської, Дніпропетровської, Харківської, Тернопільської, Волинської, Львівської, Київської та Херсонської областей.

Фестиваль було присвячено 67-й річниці визволення України від фашистських загарбників, тому у його програму увійшли екскурсії містом, покладання квітів до меморіалу загиблим у Великій Вітчизняній війні, відвідини краєзнавчого музею тощо.

— А які враження справив фестиваль на тебе особисто?

Сергію Володимировичу — учаснику бойових дій в Афганістані, кавалеру ордена Червоної Зірки, офіцерові запасу. До речі, першу пісню «Син афганця» він написав ще у 14-річному віці! Згодом у його доробку з'явилися наступні: «Нас було троє», «Афганський вітер», «Товариші офіцери»...

Звідки така талановитість? Відповідь — життєвий шлях молодого офіцера. З 15 років став вихованцем оркестру Сумського військового артилерійського інституту імені Богдана Хмельницького, одночасно навчався у Сумському вищому училищі мистецтв і культури імені Дмитра Бортнянського за класом «саксофон». Саме тоді з'явилася мрія поєднати для себе мистецтво з військовою службою.

Швидко промайнули роки навчання в Академії Сухопутних військ імені Гетьмана Петра Сагайдачного. Сьогодні старший лейтенант Іван Шерстюк викладає у рідній «альма-матер» інструментознавство, інс-

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ: АСПЕКТИ РЕФОРМИ

28 червня 2012 року Основний Закон нашої держави — Конституція України святкуватиме своє 16-річчя. Для особи цей вік є визначальним: вона отримує паспорт — документ, що підтверджує громадянство України, набуваючи при цьому певних прав та обов'язків. Щодо Конституції України, то досягнення нею 16-річчя стало підставою для активізації процесу обговорення можливої конституцій-

ної реформи та створення спеціального органу — Конституційної Асамблеї. Свої погляди щодо необхідності конституційної реформи та реалізації конституційних прав громадян через участь у виборах висловлюють науковці кафедри парламентаризму та політичного менеджменту Національної академії державного управління при Президентіві України.

Конституція України є основним джерелом права нашої держави. Цей документ має вищу юридичну силу та закладає основи для прийняття багатьох інших нормативно-правових актів, які регулюють найважливіші суспільні відносини в Україні. Тому є важливим, щоб цей документ не містив колізій, які могли б призвести до розбалансування в системі влади в Україні та виникнення

Костянтин Тарасенко,
кандидат юридичних наук, доцент

на цьому підґрунті недовіри населення до органів влади та громадських заворушень в нашій державі.

У 1996 році чинна Конституція України була загалом позитивно оцінена найавторитетнішою в галузі конституційного законодавства Європейською комісією Ради Європи «Демократія через право», більш відомою як Венеціанська комісія. Але, на жаль, практика показала, що наша Конституція далека від ідеалу. Так, ще 28 червня 1996 року, буквально через кілька годин після прийняття Основного Закону, тодішній Голова Верховної Ради, віддаючи належне факту появи нової Конституції, піддав критиці її зміст і висловив переконання щодо необхідності внесення змін до неї.

З того часу і розпочинається історія перманентних намагань «удосконалити» Конституцію з точки зору політичної доцільності та розсуду тих чи інших партій, гілок влади та окремих політиків.

Не будемо намагатися дати оцінку подіям, які призвели до поспішних та необдуманих змін у Конституції України у 2004 році та повернення до попереднього стану у 2010-му. У майбутньому цим займуться історики.

Як вже було зазначено, сьогодні розпочався активний процес по підготовці до проведення конституційної реформи. Так, 17 травня 2012 року Президент України підписав Указ «Про Конституційну Асамблею». Відповідним Указом з метою напрацювання пропозицій щодо змін до Конституції України на основі узагальнення практики реалізації Основного Закону України, з урахуванням досягнень та тенденцій розвитку сучасного конституціоналізму, забезпечення за-

лучення в установленому порядку до такої роботи провідних учених, представників громадянського суспільства і різних політичних сил, міжнародних експертів Європейської комісії «За демократію через право», експертів інших міжнародних установ та організацій Президент України постановив створити Конституційну Асамблею.

Конституційна Асамблея є тим спеціальним допоміжним органом при Президентові України, який був утворений з метою підготовки законопроекту про внесення змін до Конституції України. Її основними завданнями є узагальнення практики реалізації Конституції України, пропозицій і рекомендацій щодо її вдосконалення з урахуванням досягнень і тенденцій сучасного конституціоналізму; підготовка на основі концепції внесення змін до Конституції України законопроекту про внесення змін до Конституції України та попереднє його схвалення; організація громадського, а також фахового, в тому числі за участю міжнародних експертів, обговорення законопроекту про внесення змін до Конституції України та нарешті схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України та подання Президентові України для внесення на розгляд Верховної Ради України, відповідно до розділу XIII Конституції України.

На мою думку, першим кроком, який повинна зробити Конституційна Асамблея, має стати вироблення та узгодження чіткої концепції розвитку Основного Закону, і Конституційна Асамблея повинна стати тим майданчиком, де відбуватиметься діалог між різними представниками суспільства.

До основних питань, які також потребують першочергового вирішення, можна віднести проведення адміністративно-територіальної реформи, здійснення реформи місцевого самоврядування, завершення судової реформи, більш конкретизоване закріплення основ виборчого права в Конституції України.

Невдовзі буде оголошено старт виборної кампанії до Верховної Ради України та органів місцевого самоврядування. Тому особливої ваги набувають питання закріплення основ виборчого права в Конституції України.

Основний Закон України проголосив народ України єдиним джерелом влади. Це означає, що народ здійснює владу безпосередньо (передусім це вибори та референдум) та через органи державної влади і органи місцевого самоврядування.

Стаття 38 Конституції України закріпила право громадян України брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. На практиці це положення означає, що кожен громадянин України, який досяг певного віку та відповідає встановленим законом цензам (умовам), має право обирати (активне виборче право), бути обраним (пасивне виборче право), брати участь у загальнодержавних та місцевих референдумах та мати вільний доступ до служби в органах державної влади та органах місцевого самоврядування. Також Конституція України містить третій розділ під назвою «Вибори. Референдум», який закладає основи виборчого права України.

Саме стосовно цього невеликого третього розділу, який складається всього з 6 статей, хотілось би зазначити декілька моментів.

По-перше, якщо подивитися на зміст 3-го розділу, то можна побачити, що в ньому йдеться тільки про активне виборче право, тобто право обирати. А про гарантування права бути обраним законодавець в ньому не згадає. Вважаю, що потрібно все ж таки розкрити зміст права бути обраним в третьому розділі Конституції України та гарантувати це право на конституційному рівні.

По-друге, творці Конституції приділили недостатньо уваги питанню реалізації виборчого права в тексті Основного Закону. Вважалося, що після прийняття Конституції України буде розроблене та прийняте законодавство, в якому б чітко закріплювався процес реалізації виборчого права. І це послужило, на мою думку, причиною того, що в нашій державі майже перед кожними наступними виборами вносяться суттєві зміни або приймаються взагалі нові закони про вибори і відповідно змінюються правила гри. А це, в свою чергу, призводить до нестабільності, недовіри і врешті — до неприйняття населенням результатів виборів.

Так, за підрахунками, за двадцять один рік існування незалежної України чотири рази було прийнято кардинально новий закон про вибори народних депутатів та сімнадцять

разів вносились зміни до цих законів. Щодо закону, який регламентує порядок проведення виборів Президента України, тут статистика трохи скромніша — цей закон кардинально змінювався двічі та десять разів до нього вносилися зміни.

У даному контексті, при розробці та прийнятті нової або під час внесення змін до діючої Конституції України, потрібно більш конкретно закріпити основні засади виборчого права. Наприклад, закріпити виборчу систему, вимоги до політичних партій, блоків тощо. Якщо це вдасться зробити, то в майбутньому ми будемо забезпечені від того, що будь-яка політична сила, яка приходить до влади і отримує більшість в парламенті, переписуватиме виборче законодавство під себе з метою отримати на наступних виборах більш вигідні результати.

І наостанок. Обов'язок дотримання виборчого законодавства лежить на кожному учасникові виборчого процесу. І незалежно від того, як би не був ідеально виписаний закон про вибори, якщо більшість учасників виборчих перегонів намагатимуться порушити його для досягнення перемоги за будь-яку ціну, це може призвести знову до нових змін у законодавстві. І від всіх учасників цього процесу залежить — чи будуть визнані результати виборів народом України та світовою спільнотою легітимними. В іншому випадку масові порушення виборчого законодавства і не реагування на них з боку правоохоронних органів може призвести до неприйняття суспільством результатів голосування, соціального напруження та міжнародної ізоляції нашої держави в майбутньому.

УЧАСТЬ У ВИБОРАХ — ПРАВО ГРОМАДЯН

Вибори в Україні, як врегульована Законами України форма прямого народовладдя, є волевиявленням народу і передбачені Конституцією України.

В нашій державі за останні двадцять два роки відбулися двадцять дві виборчі кампанії, що регулювалися сімнадцятьма ключовими законодавчими актами (з урахуванням виборів народних депутатів СРСР 1989 року та з урахуванням Закону СРСР, який регулював їх проведення). У цей період діяли дві редакції української Конституції — Конституція (Основний Закон) Української РСР від 20 квітня 1978

року та Конституція України від 28 червня 1996 року.

Починаючи із 1989 року та дотепер, в Україні відбулося сім виборчих кампаній з виборів народних депутатів України (включаючи вибори народних депутатів УРСР 1990 року та вибори народних депутатів СРСР 1989 року), які регулювалися шістьма відмінними між собою базовими виборчими законами. Наступні вибори до парламенту теж відбуватимуться за новим законом.

Історія конституційного регулювання інституту виборів незалежної Української держави, починаючи з 1 грудня 1991 року та дотепер,

пов'язана з двома абсолютно різними редакціями Основного Закону — Конституцією Української Радянської Соціалістичної Республіки, прийнятою 20 квітня 1978 року, та Конституцією України, прийнятою 28 червня 1996 року.

Відповідно до демократичних норм, статтею 71 Конституції України проголошуються наступні принципи виборчого права:

- загального виборчого права;
- вільних виборів;
- рівного виборчого права;
- прямого виборчого права;
- таємності волевиявлення (голосування).

У цілому, відповідно до європейських та світових демократичних традицій та норм, базові демократичні принципи виборчого права декларувалися і закріплювалися як у Конституції Української РСР, так і у Конституції України від 28 червня 1996 року. Що це за принципи?

Принцип загального виборчого права. Як правило, конституціями або виборчими законами встановлюються окремі обмеження та виключення із цього принципу (так звані цензи). Серед них найчастіше зустрічаються ценз осілості, віковий ценз та ценз дієздатності особи.

Відповідно до принципу загального виборчого права, в нашій державі у виборах мають право брати участь усі громадяни України, яким на день голосування виповнюється 18 років, за винятком тих, котрі не мають можливості свідомо здійснювати свої дії та керувати ними (особи, визнані судом недієздатними). Окремий виняток щодо загального виборчого права також передбачений Законом України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», у якому вказано, що не мають права голосу на місцевих виборах військовослужбовці строкової служби, громадяни України, що проживають за кордоном, а також особи, визнані судом недієздатними, та громадяни України, які за вироком суду перебувають у місцях позбавлення волі, оскільки вони вважаються такими, що не належать до жодної територіальної громади.

Принцип вільних виборів. Цей принцип означає, що кожен виборець самостійно, без будь-якого зовнішнього впливу чи тиску, виходячи із власних переконань, життєвого досвіду та власного сумління, вирішує: брати йому участь у виборах чи ні, балотуватися кандидатом чи ні, підтримати того чи іншого кандидата чи не підтримати жодного.

Слід підкреслити, що в окремих країнах (навіть демократичних) принцип вільних виборів у частині права виборця відмовитися від участі у голосуванні не застосовується, участь у голосуванні є обов'язковою. Так, наприклад, Федеральний закон Австрії від 27 листопада 1970 року про вибори до Національної ради передбачає, що кожний, хто без поважних причин

Ростислав Марчук,
кандидат юридичних наук, доцент

ухиляється від виконання обов'язку брати участь у виборах, вчиняє адміністративний проступок і карається грошовим штрафом, а в разі несплати — навіть арештом на термін до двох тижнів.

Принцип рівного виборчого права. Цей принцип передбачає, що усі громадяни України можуть брати участь у виборах на рівних засадах: усі виборці мають однакову кількість голосів, а кожен голос має однакову вагу порівняно із іншими голосами.

Принцип прямого виборчого права. Найчастіше під принципом прямого виборчого права розуміють право громадян обирати кандидатів на виборах безпосередньо. Принцип прямого виборчого права застосовується у переважній більшості держав світу при виборах однопалатних парламентів (Україна, Молдова), виборах нижніх палат двопалатних парламентів (Польща), зрідка при виборах верхніх палат двопалатних парламентів (Італія, Польща, США), практично повсюдно при виборах президента країни (Україна, Росія, Болгарія, Австрія, Білорусь) та на виборах органів місцевого самоврядування.

Виборча система, що застосовувалася на виборах народних депутатів України (Української РСР), зазнала неодноразових трансформацій та змін. На чергових виборах народних депутатів України у 1998 році була вперше запроваджена змішана (мажоритарно-пропорційна) система виборів. На наступних чергових парламентських виборах 2002 року була збережена змішана (пропорційно-мажоритарна) система виборів. На останніх чергових виборах народних депутатів України у 2006 році та на позачергових виборах у 2007 році вибори усього складу Верховної Ра-

ди України відбувалися за пропорційною виборчою системою: вибори депутатів здійснювалися на засадах пропорційної системи з обранням депутатів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі за виборчими списками кандидатів у депутати від політичних партій і виборчих блоків політичних партій. Підкреслю, що пропорційні складові змішаної виборчої системи 1998 та 2002 років та пропорційна виборча система 2006 та 2007 років відносяться до різновиду із жорсткими (зв'язаними) списками кандидатів, які передбачають так звані «не персоніфіковані вибори» — коли коло кандидатів до виборчих списків та їх місце у виборчому списку визначається за рішенням вищого партійного органу, а у виборчому бюлетені виборець «бачить» лише першу п'ятірку кандидатів із цього виборчого списку.

Таким чином, за останні два десятиліття виборча система в Україні трансформувалася від мажоритарної в одномандатних округах з абсолютною більшістю до пропорційної у єдиному загальнодержавному окрузі із жорсткими (зв'язаними) списками кандидатів. Що характерно — протягом усього цього часу усі без винятку виборчі системи зазнавали нищівної критики як з боку громадськості, так і з боку політичних діячів та експертів з виборчого права.

На теперішній час в нашій державі та в її національному праві склалися підстави та об'єктивна потреба для об'єднання виборчого законодавства України у єдиний нормативно-правовий акт — Виборчий кодекс України. Це дасть можливість уніфікувати переважну частину норм законодавчого регулювання виборів, стандартизувати усі головні етапи виборчого процесу, суттєво спростити законодавство про вибори, зробити його прозорішим та зрозумілішим для виборця. Проведення усіх виборів за єдиним виборчим законодавством, у якому будуть збережені усі кращі здобутки та норми чинного виборчого законодавства і який на практиці буде найповніше реалізовувати демократичні принципи виборчого права та відповідати міжнародним демократичним стандартам, безперечно, сприятиме поглибленому розвитку народовладдя та демократії в Україні.

САЛЬСА КУБАНА

«ФОКСТРОТІВ»

Карибська ракетна криза 1962 року була цікава визначною, але маловідомою подією: 4 дизельні підводні човни Північного флоту проекту 641 за класифікацією НАТО — «Фокстрот», здолавши відстань від Баренцового до Карибського моря, з'явилися біля берегів Куби з метою зірвати спробу блокади острова США. Це було одне з небагатьох зіткнень протичовнових сил США з радянськими підводними човнами в реальній бойовій обстановці.

Науково-технічний розвиток перш за все позначається на новітніх зразках озброєння та військової техніки. А вже потім, під час бойового застосування, завдяки надзусиллям людей, літаки, танки чи кораблі посідають своє місце в історії збройних конфліктів. Тож справедливо стверджувати, що у кожної військової машини — свій театр бойових дій, де в повній мірі розкривається її потенціал, сильні та слабкі сторони. Так відбулось і з проектом 641. Чотири підводних човни, героїчні традиції яких в українському флоті продовжує екіпаж ПЧ «Запоріжжя», вписали власну сторінку під назвою «Кама» у загальновідому операцію «Анадир», від початку якої, першого жовтня

поточного року, виповниться п'ятдесят років.

Холодні плани та гарячі реалії

Карибська криза була логічним продовженням гонитви озброєнь і холодної війни між США та СРСР. Біполярність світу обумовлювала необхідність присутності впливу наддержав у різних країнах по всій земній кулі. Формальним поштовхом загострення ситуації вважається звернення уряду Куби до СРСР про військову допомогу для захисту від спроб США скинути уряд Фіделя Кастро. Найефективнішим способом на той час радянське керівництво обрало розміщення на Острові Свободи (радянська назва Куби) ядерної зброї. Ва-

гомим приводом на користь ухвалення подібного рішення були ядерні ракети Сполучених Штатів Америки, розміщені у Туреччині й Італії. Вони, за твердженням тодішнього міністра оборони СРСР Маршала Радянського Союзу Родіона Маліновського, за умов застосування, дісталися б Москви за 5–10 хвилин, тоді як радянським міжконтинентальним ракетам лише для досягнення території США знадобилося б 25 хвилин. Але найголовніша причина підписання та реалізації «Договору між Урядом Республіки Куба і Урядом Союзу Радянських Соціалістичних Республік про розміщення Радянських Збройних Сил на території Республіки Куба», на переконання більшості істориків, полягала у суттєвій перевазі (майже у п'ятнадцять разів) ядерного потенціалу США над СРСР.

20 травня 1962 року ЦК КПРС ухвалив рішення про розміщення радянських ракет на Кубі. Генеральний штаб отримав завдання у стислі терміни розробити план переміщення та розміщення радянської групи військ на острові. З метою дезінформування і дезорієнтування супротивника операція отримала назву «Анадир». Вона передбачала приховане транспорту-

* Сальса кубана — національний кубинський танок

вання на Кубу радянських ракет, озброєння і техніки, військ — близько 60 тисяч чоловік: особовий склад ракетної дивізії, двох дивізій ППО, мотострілецької дивізії у складі чотирьох полків, частин забезпечення, частини ВПС. До середини вересня на Кубу безперешкодно доставили велику частину озброєння і боеприпасів майбутнього угруповання, включаючи ядерні.

Для оборони острова з моря план передбачав передислокацію ескадри у складі: двох крейсерів з флагманом «Михайло Кутузов», чотирьох есмінців (у тому числі два ракетних), дивізії ракетних підводних човнів, бригади торпедних підводних човнів, двох плавучих баз, дванадцяти ракетних катерів і загону забезпечення з п'яти суден. Планувалось, що ці сили згодом утворять 5-й флот ВМФ СРСР з надводною та підводною компонентами. Але ситуація змінювалась у політичній, а значить і військовій площині. Повна блокада острова Сполученими Штатами Америки змусила радянське керівництво переглянути плани та відмінити передислокування ескадри. Але проведення операції «Кама» залишили без змін.

Тема «Кама»

Розгорнута у радянській пресі пропагандистська кампанія дозволяла кожній людині відчувати найменші коливання у стосунках США та СРСР. Але треба віддати належне службам, відповідальним за збереження таємності етапів головної операції, адже саме завдяки їхнім зусиллям стало можливим розміщення ракет на Кубі.

Таємність таємністю, а про перебазування бригади підводних човнів на Кубу у Полярному пошепки говорили ще наприкінці 1961 року. Вже у березні 1962 року декілька підводних човнів проекту 641 із 21-ї бригади 4-ї ескадри Північного флоту почали готуватись до дальнього походу.

За задумом, до 69-ї бригади мали увійти чотири човни: Б-4, Б-37, Б-59 та Б-130. Та 11 січня 1962 року відбулась одна з найтрагічніших катастроф в історії Північного флоту. Підводний човен Б-37 вибухнув. Загинули 122 людини — майже весь екіпаж. Врятувались лише два матроси, які працювали

«Кожному зустрічному про це не патякати, — суворо попередив командир, — сім'ям, звичайно, скажіть! Захід іменується: тема «Кама», цим і оперуйте»

на містку, і командир — він у цей час знаходився на причалі. Одна із версій: детонація ушкодженої торпеди під час її заміни, а за нею — і дванадцяти запасних. Вибух фактично знищив Б-37 та пошкодив перші два відсіки нового човна С-350, що стояв поруч — другим корпусом. В ньому персонал перших відсіків також загинув. Через півроку, у червні, Б-36 під командуванням Олексія Дубівка замінила Б-37. А ще, як результат розслідування вибуху, — зміна командування: від командира ескадри до командуючого флотом.

Через півроку після надзвичайної події розпочалась активна підготовка до походу. Човни перейшли до бухти Ягельна.

Євгеній Шеховец, тоді — лейтенант, командир однієї із вахтових змін підводного човна, у своїх спогадах згадує, як командир Б-4 Рюрик Кетов офіційно оголосив про включення човна до складу бригади, яка йтиме на Кубу: «Кожному зустрічному про це не патякати, — суворо попередив командир, — сім'ям, звичайно, скажіть! Захід іменується: тема «Кама», цим і оперуйте».

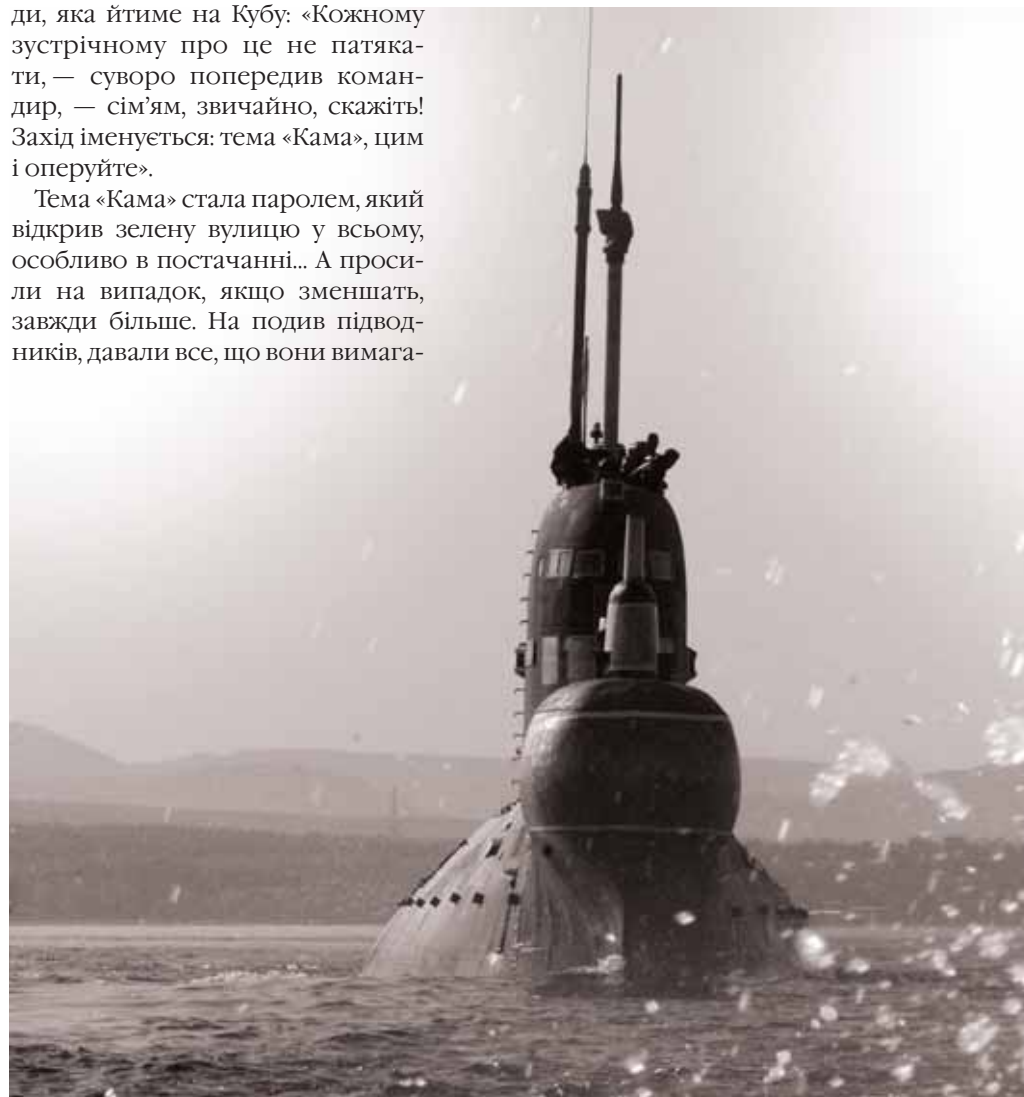
Тема «Кама» стала паролем, який відкрив зелену вулицю у всьому, особливо в постачанні... А просили на випадок, якщо зменшать, завжди більше. На подив підводників, давали все, що вони вимага-

ли. Навіть грошове утримання виплачували на три місяці вперед.

У безпечному радіусі

Наприкінці вересня стало відомо, що ні ракетні підводні човни, ні надводні кораблі «летючої» ескадри контр-адмірала Леоніда Рибалка на Кубу не йтимуть. Потайки у похід вирушать лише чотири великі дизельні торпедні підводні човни, та ще й без плавучої бази. На них завантажували все, навіть те, що зазвичай у похід не беруть: базовий комплект запасних частин, інструментів та приладь; продукти на дев'яносто діб; особисте та штабне майно офіцерів штабу бригади.

Пізніше, в одному із інтерв'ю, командир 69-ї бригади підводних човнів капітан 1 рангу Віталій Агафонов згадуватиме: «...Нам не відомо було ні пункт базування, ні маршрут. Всі документи розроблялися в Москві, під грифом «цілком таєм-

Спецзброю застосовувати: коли вас бомбитимуть і ви отримаєте дірку в міцному корпусі; коли ви спливете і вас обстріляють, і знову ж таки отримаєте дірку; за наказом із Москви

но». Я отримав великий пакет, скріплений печаткою Головного штабу ВМФ з написом: «Командиrowі 69-ї бригади» безпосередньо перед походом. У ньому — окремі пакети командирам підводних човнів також з грифом «цілком таємно». І лише за декілька годин до виходу у море кожен з командирів отримав свій пакет, розкрити який дозволялось лише у морі».

Увечері 30 вересня пролунала команда: «По місцях стояти до вантаження торпед!». Вночі на кожному із човнів одну із торпед замінили іншою — із спеціальною бойовою частиною. Разом із спецторпедами у якості спостерігачів на човнах з'явилися і відповідні фахівці з 6-го відділу флоту в званні «капітан-лейтенанта». Після завантаження човни виконали дифферентовку та розосередились у безпечному радіусі. Для забезпечення ведення радіорозвідки і радіоперехоплення донесень іноземних протичовнових сил на час походу кожен човен доукомплектували групою особливого призначення. Все свідчило: вихід — найближчим часом.

Владлен Наумов, колишній штурман Б-36, контр-адмірал у відставці, так згадує вечір перед походом: «...Підводники 69-ї бригади вишикувались на причалі. Перед нами виступив перший заступник Головнокомандувача ВМФ СРСР адмірал Віталій Фокін. Він побажав нам щасливого плавання в порт однієї з дружніх країн. При цьому попередив, що, незважаючи на мирну обстановку, треба бути готовими до будь-яких її змін. На запитання начальника штабу бригади Василя Архипова: «Навіщо ми взяли атомну зброю? Коли і як нам її застосовувати?» адмірал Фокін, після декількох міцних фразеологізмів, відповів: «Так от, хлопці, записуйте в журнали: застосовувати спецзброю в наступних випадках: перший — коли вас бомбитимуть і ви отримаєте дірку в міцному корпусі; другий — коли ви спливете і вас обстріляють, і знову ж таки от-

римаєте дірку; і третій — за наказом із Москви!».

О четвертій годині ранку 1 жовтня 1962 року підводні човни з інтервалом 30 хвилин вийшли із Бухти Сайда у штормове Баренцове море.

На межі можливостей

Після виходу субмарини опинились у прямому підпорядкуванні Центрального пункту управління в Москві. Першим йшов човен Б-59

Дві доби після повернення...

В першому ряду перший зліва боцман Б-4 Олександр Щетінін

на чолі з Валентином Савіцьким та начальником штабу бригади Василем Архиповим на борту, другим — Б-36 під командуванням Олексія Дубивки, за ним — Б-130 з капітаном Миколою Шумковим і останнім — Б-4 (капітан — Рюрик Кетов з командиром бригади капітаном 1-го рангу Віталієм Агафоновим). У морі, після занурення, командири відкрили секретні пакети. Підводники вперше дізнались маршрути руху, кінцевий пункт переходу, заходи маскування та поряд-

док застосування звичайної і ядерної зброї. Зокрема, через океан належало йти з середньою швидкістю 9 вузлів, вдень під РДП (робота дизеля підводна), а вночі — у надводному положенні на відстані 20-30 миль один від одного. На час переходу зв'язок між субмаринами не передбачався.

Погодні умови впливали на швидкість руху та ускладнювали просування. Як наслідок — пошкодження, отримані ще в Норвезькому морі. На Б-130 штормом зірвало леерні стійки. Б-36 втратив кришку ВІПС (пристрій для відстрілу імітаційних патронів) у кормовому відсіку, що обмежило глибину занурення човна сімдесятьма метрами. На Б-59 вийшов з ладу зовнішній клапан дизеля. Майже

всі механізми працювали в екстремальних умовах. Напружений режим експлуатації призводив до виникнення проблем в роботі головних дизелів усіх чотирьох човнів. До того ж, сильну вібрацію не витримували трубопроводи та інші допоміжні механізми. Але човни послідовно здолали всі чотири протичовнові рубежі НАТО. Перший, Фареро-Ісландський, без особливих труднощів.

«Погода унеможлилювала визначення обчисленого місця кораб-

Проти Б-59 діяла авіаносна пошуково-ударна група на чолі з авіаносцем «Рендолф». За даними гідроакустиків, човен переслідували 14 надводних цілей

ля за допомогою астрономічних спостережень, а інших способів у нас просто не було. Як з'ясувалось вже після походу, проходження першого протичовнового рубежу виявило відхилення близько 13–18 миль назад по курсу всіх чотирьох човнів. Це свідчило про наявність Північноатлантичної течії, врахувати яку неможливо», — згадував колишній штурман Б-36, контр-адмірал у відставці Владлен Наумов.

Між Гренландією, Ісландією і Британськими островами, на другому рубежі, протичовнова авіація НАТО виявляла неабияку пошукову активність. Але вміло використовуючи численні риболовецькі судна для прикриття, субмарини рухались іноді навіть у надводному положенні. Через добу човни вийшли до головного протичовнового рубежу НАТО в Атлантиці — між Азорськими та Ньюфаундлендськими островами. Шторм та негода не лише шкодили, а й допомагали підводникам залишатись непоміченими. Та завдяки мережі гідрофонів «Цезар» американці почули в районі підозрілий шум. Але технічні можливості «Цезаря» не дозволили визначити координати човнів. Всі чотири субмарини продовжили рух у тепле та прозоре Саргасове море.

20 жовтня у Саргасовому морі чотири субмарини зустрічав майже весь багаточисельний американський флот Атлантики: 8 авіаносців і вертольотоносців, кораблі охорони та літаки берегового базування. Головне завдання — виявити радянські човни і примусити спливати.

23 жовтня південніше Бермудських островів за допомогою новоствореної системи СОСУС американці встановили наявність першого з радянських човнів. Протичовнові літаки «Нептун» і кораблі на чолі з авіаносцем «Ессекс» переслідували Б-130 за всіма правилами, скидаючи гранати і вибухові пакети та примушуючи піднятися на поверхню. Тривалий час маневруючи, Миколі Шумкову вдавалось втікати від переслідування. Лише після відмови всіх трьох головних дизелів, повної розрядки акумуляторних батарей і заклинення носового горизонтального керма, Б-130 спливла на поверхню у кільце ескадрених міноносців. Тільки із

сімнадцятої спроби вдалося зв'язатись із Головнокомандуючим. Через певний час погодили один із дизелів. На трьох вузлах човен під ескортом американських кораблів попрямував до Азорських островів. Звідти рятувальне судно СС-20 («Памір») відбуксировувало його через штормову Атлантику в Кольську затоку.

Чотирнадцять проти одного

23 жовтня 1962 року 25 миль відділяли Б-36 від протоки Кайкос. Форсувати її підводники готувались у підводному положенні. А вже 25 жовтня американські протичовнові сили помітили на позиції та блокували Б-59. 26 жовтня до блокадних сил приєднався авіаносець «Рендолф» з одинадцятьма есмінцями. Американські літаки і кораблі оточили човен. 27 жовтня о 20 годині 50 хвилин за місцевим часом, після повної розрядки акумуляторних батарей, Б-59 виринув на поверхню. Його обстріляв американський літак. А перед тим проти човна застосовувались глибинні бомби.

Із спогадів колишнього командира групи особливого призначення, капітана 2 рангу у відставці Вадима Орлова: «Проти Б-59 діяла авіаносна пошуково-ударна група на чолі з авіаносцем «Рендолф». За даними гідроакустиків, човен переслідували 14 надводних цілей. Ми зі штурманом вели подвійну прокладку: він Б-59, а я — американських кораблів. Спочатку досить успішно ухилялися. Проте й американці — хлопці не промах: за всіма канонами військово-морського мистецтва стискали кільце і атакували, кидали підводні гранати. Вони розривались поряд з бортом. Здавалось, ніби ти в залізній бочці, по якій б'ють кувалдою. Ситуація для екіпажа шокуюча: акумулятори розряджені до «води», працює лише аварійне освітлення, температура у відсіках — 45–50 градусів, а в електромоторі — 60. Нестерпна задуха. Вміст вуглекислого газу досяг критичного, майже смертельного для людей, рівня. Хтось із вахтових знепритомнів,

впав. За ним другий, третій... Мучились так години чотири. Американці довбонули по нас чимось потужнішим ніж гранати. Вочевидь глибинною бомбою. Думали, все — фініш! Після цієї атаки вкінці виснажений Савіцький, який не мав зв'язку з Головним штабом, розлютився. Викликав до себе офіцера, приставленого до атомної торпеди, і наказав привести її у бойовий стан. «Може, на горі вже війна почалася, а ми тут крутимось, — збуджено кричав Валентин Григорович, мотивуючи свій наказ. — Ми зараз по ним торохнемо! Самі загинемо, їх потопимо всіх, але флот не згانیмо!». Та стріляти ядерною торпедою ми не стали — ключову роль в ухваленні рішення, як старший на борту, відіграв начальник штабу бригади капітан 2 рангу Василь Архипов. Савіцький, порадившись із замполітом Іваном Масленниковим, прийняв рішення спливати. Дали сигнал ехолотом, що по міжнародних правилах означає «спливає підводний човен». Наші переслідувачі скинули хід».

Через 40 років, 13 жовтня 2002 року, на конференції в Гавані, присвяченій річниці Карибської кризи, Роберт Макнамара заявив, що ядерна війна була значно ближча до свого початку, ніж вважалося раніше. А один з організаторів конференції, Томас Блентон з Університету Джорджа Вашингтона, сказав, що «хлопець на ім'я Василь Архипов рятував світ».

Човен піднявся на поверхню близько четвертої години ранку. Одразу ж розпочали заряджатись і вентилуватись. Командир, замполіт та начальник штабу бригади піднялись на місток. Їх засліпили потужні прожектори з кораблів і вертольотів. Савіцький наказав підняти прапор, але не військово-морський, а червоний, з серпом і молотом. Відсемафорили на найближчий есмінець: «Корабель належить СРСР. Припиніть провокації. Командир». Одночасно дали радіо в Головний штаб про ситуацію, в якій опинились.

Наступний день літаки «Трекер» з «Рендолфа» обстрілювали повер-

хню навколо човна, вертольоти зависали над нею і фотографували. Потім Б-59 оточили есмінці. Тим часом підводники дихали та приходили до тями, дизель заряджався. З радіограми Головного штабу стало відомо, що Б-59 — вже другий човен, який вдалося підняти американцям. Йому було наказано відірватись від протичовнових сил і йти на запасну позицію до Бермудських островів.

До вечора 28 жовтня екіпаж закінчив зарядку батарей та необхідний ремонт. Із бруса та порожніх бляшанок матроси змайстрували хибну ціль і викинули її за борт, чим налякали і змусили відійти на більшу відстань есмінець, що курсував поруч. Різке занурення Б-59 на 250-метрову глибину одночасно з відстрілюванням імітаційних патронів американці не помічали шість хвилин. Цього часу виявилось достатньо, щоб вийти поза межі досяжності американських кораблів. Б-59 залишався на позиції ще майже місяць, до наказу із Москви повертатися на базу. У Польярний увійшли вночі 5 грудня.

Неперевершеність «Свіяги»

Після проходження Бермудського рубежу Б-36 також контактував з протичовновими силами американців. Під час ухилення човна від американських есмінців, акустики з'ясували: місцева гідрологія дозволяє гідроакустичними засобами виявляти цілі на значно більшій відстані, ніж зазвичай. І командир Олексій Дубивко активно користувався цією можливістю і вдало обходив переслідувачів.

Так було до наказу із Москви зайняти зазначену позицію і розпочати патрулювання. 36 годин поспіль Дубивку це вдавалось. Одного разу, захоплений зненацька вночі у надводному положенні, човен навіть ухилився, як доповідали акустики, від торпедної атаки есмінця. Американські протичовнові літаки скидали по курсу човна гранати або вибухові пакети. Врешті-решт, акумуляторні батареї Б-36 розрядилися повністю, і човен був змушений спливи майже поруч з бортом есмінця «Чарльз П. Сесіл», який неначе чатував на нього без габаритних вогнів. Підійшли й ще американські кораблі.

«Наша служба радіорозвідки перехопила відкрите радіо від пре-

зидента Кеннеді командирів «Чарльза П. Сесіла»: «Дякую за роботу... Російську субмарину, що сплила, тримати всіма силами і засобами», — згадував командир Б-36 Олексій Дубивко. — Американці глушили нас засобами радіопридушення. Радіограму передали лише з сорок восьмої спроби».

Використавши час знаходження на поверхні для вентиляції відсіків, ремонту пошкодженої кришки ВІПСа і повної зарядки акумуляторних батарей, командир несподівано для американських кораблів здійснив термінове занурення. Пірнувши під один з есмінців, човен Б-36 класично відірвався від протичовнових сил і занурився на двохсотметрову глибину.

Головним чинником успіху відриву від стеження стало рішення командира корабля капітана 2 рангу Олексія Дубивка застосувати технічне придушення гідролокатора есмінця, запропоноване мічманом Панковим. Під час спільного плавання з підводним човном есмінець безперервно працював радіолокатором і гідролокатором. Панков помітив, що частота гідролокатора есмінця знаходиться в діапазоні частот нашої станції гідроакустичного зв'язку «Свіяга», і запропонував налаштувати її на частоту гідролокатора есмінця. Мета — у визначений час, за допомогою безперервного направлення сигналу «Свіяги», заглушити його роботу та дезорієнтувати есмінець. Успішність маневру перевершила всі очікування. З моменту занурення Б-36 есмінець ні на хвилину не зміг встановити з нею гідроакустичний контакт.

Підводники продовжили патрулювання на своїй позиції. 7 листопада вийшли з ладу відразу два з трьох головних дизелів. Однак Б-36 виконувала бойове завдання — супроводження вертольотоносця «Тетіс Бей» аж до наказу про повернення.

«Досить випробувати долю»

Б-4 з командиром бригади капітаном 1 рангу Віталієм Агафоновим на борту періодично теж виявляли. Але підняти його на поверхню американцям так і не вдалося, незважаючи на всі задіяні протичовнові сили. Маневруючи по курсу і глибині, використовуючи малошумний режим руху і ховаючись під шаром температурного стрибка, командирів Б-4 вдавалось відриватись від переслідувачів. Ночами човен спливав під РДП і заряджав акумуляторну батарею. Коли відмінили прорив човнів на Кубу в зв'язку зі зміною політичної ситуації, Б-4 під командуванням Рюрика Кетова ще місяць, як й інші човни бригади, залишався на бойовій позиції. У книзі Пітера А. Хухтхаузена «Жовтневе безумство» наводяться спогади командира човна Б-4 Рюрика Кетова, що наказ про повернення на базу в Кольську затоку він отримав у вівторок 20 листопада 1962 року.

Зворотний похід також не був легким. По-перше, протичовнові рубежі НАТО у зворотному порядку знов долали у шторм. По-друге, на човнах вичерпались усі запаси. А поповнити їх не дозволяв штормовий океан. Командир однієї із вахтових змін Б-4 Євгеній Шеховец згадує, що повертаючись до бази, човен декілька разів балансував на межі загибелі. Спочатку — вихід із ладу системи вентиляції та поза-межна концентрація водню. Потім — помилка трюмного машиніста і поломка гідравлічної системи. Човен «впав» із перископної глибини

на 120 метрів (при максимальній у Баренцовому морі — 180). І зрештою, замикання електропроводки та пожежа за лічені години до призначеної точки спливання. Командир Рюрик Кетов сказав тоді: «Досить

випробовувати долю» і наказав спливати.

Страшніше ядерних ракет

У розпал Карибської кризи на відносно невеликій акваторії, яку прослуховувала на всіх напрямках система СОСУС, знаходилась безпрецедентна кількість протичовнових сил ВМС США. До того ж, їх підтримували чисельна протичовнова авіація берегового базування, літаки і вертольоти. На подібну підтримку у бойових умовах годі й сподіватись. Напевне, тому американці високо оцінили рівень тактичної підготовки радянських підводників та професійні дії на незнайомому театрі, в умовах чисельної переваги супротивника. Радянське розвідувальне управління пізніше підтвердить, що у пошуку і переслідуванні цих човнів брали участь 85 % протичовнових сил Атлантичного флоту США (пошуково-ударні групи, у складі яких знаходилися 4 протичовнових авіаносця). Навіть на тлі послідовного «підняття» трьох з чотирьох радянських підводних човнів чимало експертів поставили під сумнів успіх протичовнових сил американської сторони. Адже американці діяли майже в ідеальних умовах: добре знайома акваторія неподалік власних берегів та

чисельна перевага. Проте, наскільки близько знаходились вони від ядерної війни, більшість дізнається лише через сорок років. Безпосередній учасник подій Пітер А. Хухтхаузен напише: «Тоді американці не мали усталеної думки про якісні характеристики радянського флоту і лише в 1995 році дізнались, що радянські підводні човни проекту 641, задіяні під час Карибської кризи, — усі дизельні, далекої дії, названі на Заході човнами класу «Фокстрот», — отримали на озброєння в Бухті Сайда торпеди з ядерною бойовою частиною».

Напевне, саме усвідомлення того, як близько знаходився світ від ядерної катастрофи під час Карибської кризи, обумовило появу прямого телефонного зв'язку між президентами США та СРСР.

Півстоліття — достатній строк для вивчення та осмислення протистояння двох наддержав на межі ядерної війни. Проте із плином часу відкриваються й нові факти, надійно сховані під грифом «таємно» у архівах спецслужб обох країн. Як ось розсекречений документальний кінофільм «Операція «Кама», відзнятий заступником з політичної частини командира Б-59 Іваном Масленниковим під час походу та протистояння човна із американським флотом. Човна, яким командував Валентин Савіцький, що 26 жовтня 1962 року ледь не застосував торпеду з ядерною бойовою частиною.

«Америка має знати: в нас є зброя — страшніше ядерних ракет!» — говорив Микита Хрущов в одній з промов під час Карибської кризи. Це був натяк на вдалі випробування термоядерної бомби на Новій Землі у жовтні 1961 року. Але віддаючи шану відвазі, героїзму та виваженості колишніх і теперішніх підводників, зауважу: насправді сильніше ядерних ракет — люди, які взможі терпіти навантаження і випробування, що не витримує інколи й залізо. І в нас вони є...

Володимир КОСЕНКО

Народний артист України Богдан Бенюк: «Я покладаюсь на військових — вони захищають мене»

— Охарактеризуйте себе, Богдана Бенюка, як людину, чоловіка, батька, діда, друга, актора, українця?

— Однаково, Бенюк — актор, Бенюк — політик, Бенюк — тато і Бенюк громадянин, Бенюк — гуцул з полонини — це все одна й та ж людина. Не може бути актор в театрі

один, а на вулиці зовсім іншим. Адже не дарма серед творчих працівників театру було багато дисидентів. Люди страждали за власну позицію. Вважаю, яку маску носиш, за такі тексти і відповідаєш.

Історія села Битків, де я народився, дуже давня — 1360 років. І опришків величезна кількість була в

моєму селі. І за часів, коли Олекса Довбуш був, коли його четвертували, то навіть частину його тіла привезли в Битків, на палі. У центрі села стояла ця частинка тіла: залякували, щоб в опришки не йшли. І публікація у районній газеті про мене називалась «У Биткові народжувались опришки й Бенюк». То не знаю, з ким себе ототожнювати.

Я стараюсь відповідати усім людським якостям. Розумію, що мені часу не вистачає, і багато процесів проходять повз мої очі. Повиростали діти, внуки підрастають, іноді втрачаєш моменти найважливішого. Северин, мій старший внук, якому шість рочків, нещодавно нарвав мені черешень із дерева, яке посадила дружина. Я у захопленні був від того, що він сам ліз на черешню, як у нього світилися очки. Це є ті святі моменти у своїй сім'ї, які ти хочеш бачити, які спонукають до життя. А через велику кількість обов'язків ти бігаєш і забуваєш навіть, якого кольору очі у твоїх рідних. Чимало повз мене

Народний артист України, видатний комік, найкращий вітчизняний Швейк, телеведучий, патріот, благодійник — це все БОГДАН БЕНЮК.

Акторську кар'єру розпочав у кінострічці Леоніда Бикова «Ати-бати, йшли солдати» (1975 рік). Загалом знявся у більш ніж 50 фільмах.

У 1977 році отримав першу театральну роль. Працював у Театрі юного глядача. З 1980 року — актор Київського академічного драматичного театру ім. І. Франка. У 1989–1994 рр. працював старшим викладачем у столичному інституті театального мистецтва ім. Карпенка-Карого. У творчому доробку — сотні спектаклів з виконанням головних ролей.

У різні часи був телеведучим програм: «Шоу самотнього холостяка» на Першому національному, «Біла ворона» на 1+1, «Еники-беніки» на СТБ. Разом з другом та колегою по театру Анатолієм Хостікоєвим і театральним продюсером та режисером Мирославом Гринишиним створив театральну компанію «Бенюк і Хостікоєв».

Заслужений артист України, лауреат Державної премії України ім. О. Довженка (за фільм «Москаль-чарівник») і Національної премії України імені Тараса Шевченка (за виставу «Про мишей і людей»).

Нагороджений орденами Святого Михаїла та «За заслуги» II ступеню.

пробігає цих моментів життєвих, але я стараюсь їх наздоганяти. Я народився під сузір'ям Близнюків, тобто в мені наче живуть дві людини. І тому зараз вам даю інтерв'ю й одночасно міркую, куди треба збігати по господарству. Стараюся зробити багато справ. Я трудолюб, але часу не вистачає ні на що. А найбільше моє бажання — поспати.

— Як може мистецтво впливати на виховання?

— Мені здається, що ми ще живемо стереотипами, залишеними радянською владою, коли в основу існування самої ідеології були закладені впливи на підсвідомість, на душу людини і таке інше. Тоді, я пам'ятаю, проводились усілякі конкурси, або з нагоди чергового ювілею, або з'їзду, або ще якихось подій. Де обов'язково в театрах, особливо в драматичних, відбувались прем'єри якихось патріотичних вистав, на кшталт «Загибель ескадри» чи там «Фронт» Корнійчука та інші вистави патріотичного змісту. Чи приносили вони користь? З одного боку ніби задурманювали, подаючи ідеологічно перекручені факти, а з іншого впливали на свідомість тих людей, які були малоосвічені і, приходячи до театру, отримували те, що їм подають пережованим на тарілці. А зараз, на мою думку, так поставлена творча робота у нашому театральному мистецтві, що наше керівництво абсолютно ніякої уваги

не звертає на те, яким чином розвивається театр, і слава Богу. Тому що дотація, яку ми отримуємо від держави, не відбивається у якихось ідеологічних формах, тому що ідеології розвитку нашої держави поки що немає. А коли немає ідеології, то, без сумніву, театр не виконує своєї основної функції — виховувати громадянську позицію, смак людини, повагу до історичних цінностей, що завжди було його завданням. А оскільки цього зараз не відбувається, то театр перебуває в певному очікуванні. Як надалі розвиватимуться події, ніхто не може передбачити. Але театр завжди викликав неймовірний відгук душі людської. Адже коли він не відповідає часовим вимірам, якщо люди не відчуватимуть перегук із часом, в якому живуть, тоді театральні зали взагалі спорожніють. Обов'язково мають бути зміни, інакше ми, живучи в центрі Європи, не вирулимо з цих питань і не зможемо існувати як самодостатня держава, не маючи певних засад, національної самосвідомості.

На жаль, не вибудована вся школа виховання, вона просто відсутня в нашій державі.

Немає ідеології розвитку нашої держави. Тому й немає у людей почуття власної гідності, відсутня громадянська позиція.

— Як Ви ставитесь до необхідності захисту Батьківщини, військового обов'язку та про-

цесів професіоналізації українського війська?

— Я твердо впевнений, якщо ми не утримуватимемо свою армію, не будемо годувати своїх солдатів, не матимемо надійного захисту, тоді будемо утримувати і годувати армії інших країн. У будь-якій професії мають бути професіонали. А у війську взагалі — професіонали вищого гатунку. Серед тих офіцерів, яких я знаю, величезна кількість неймовірно порядних людей. І цим людям потрібно надавати можливість робити кар'єру, прибрати корумповані речі, які існують у нашому суспільстві. На жаль, те негативне, що існує в повсякденному житті, відбивається й на армії. Але все-таки здоровий глузд, професіоналізм, прагнення професійної гордості та офіцерської честі мають відігравати вирішальну роль. І українська армія має бути професійною. Я бачу, як в інших країнах живуть і служать військові. Наші підрозділи їдуть за кордон, українці проявляють себе там досить достойно. Але умови життя військових професіоналів мають піднятися до рівня життя їх колег в європейських країнах. В Україні потрібно піднімати авторитет української армії серед громадян.

— У своїй акторській кар'єрі ви зіграли чимало і патріотів, і зрадників? Які Вам найближчі, найдорожчі? Чи можете окреслити спільні риси цих антіподів?

— Мені доводилось грати військових різних часів. Але вважаю, що головні риси справжніх військовиків завжди залишаються сталими. І знаю, що серед військових в усі часи зустрічались і деспоти, і люди великої душі, однозначної формули не існує. Там, де є люди, там є весь набір, уся гама почуттів. І там є душа. А вона має властивість співпереживати, відчувати, реагувати на всі життєві ситуації. Армія — це не щось таке, що має бути в зоні відчуження. Це перш за все достойні умови життя для тих людей, що захищають Вітчизну. Військові ведуть інший спосіб існування, часто-густо пов'язаний з труднощами, для того, щоб в будь-який момент виступити на захист свого народу і країни. Це споконвічні речі, які були притаманні ще нашим козакам, коли ти перший сповіщав про небезпеку, ставав на захист і клав голову, аби не пройшли ті, хто жадає захопити твою територію.

Військовий має бути патріотом. Громадянином, українцем. Патріотизм — це коли Господом Богом дається тобі одна мама, яка тебе народила, батько і держава, яка дала можливість існувати. А ми часом поводимо себе надзвичайно дивно і кажемо: «А що мені Україна дала?». Але справедливо запитати: «А що ти зробив для того, щоб держава ця існувала?». І тому цей процес має бути обопільно зрозумілим, нашу державу нам потрібно відбудувати. Кожен свідомий українець має покласти на вівтар будівництва держави всі свої зусилля і здібності.

— Президент України нагородив Вас орденом «За заслуги» II ступеня. Власне, що це для Вас?

— Ми повинні розуміти, що у кожній людини, яка працює на ниві мистецтва, не простий заробіток. Ми відрізняємося — драматичні актори, оперні, ті, хто в балеті працює. І якщо людину нагороджують чи звання народного артиста дають, це заробляється роками і не залежить від каденції того чи іншого президента. Не президент нагороджує — держава, народ, так розумію... Щодо нагородження, це обов'язково треба робити. Якщо держава фінансово не завжди може допомогти людям мистецтва, то принаймні такі ордени, які надають честь, і славу, і гідно зароблені, мають бути.

— Чи служили Ви в армії і Ваше ставлення до людей у погонах?

— Я в Радянській Армії не служив, бо потрапив під комісію, яка називалася ТСП, що означало «тяжелое семейное положение», бо в мене двоє дітей було. З двома дітьми я вже служити не міг, бо мав їх виховувати. А коли б була одна дитина, то мене, артиста, точно б загребли. А так просто дістав військовий квиток десь у 28 років. Ще й посва-рився у військкоматі, бо мав забрати цей військовий квиток відразу після комісії, а років зо три за ним не приходив. У 1974 році на мене було заведено справу у КДБ. За що, не знаю. Може, анекдоти десь розповідав, і хтось там стукав. І коли вже розвалювався Радянський Союз, знайомий працівник з КДБ каже: «Богдане, я можу тобі принести почитати твою справу і ти знатимеш, хто на тебе стукав». Ми сиділи, чарку випивали, і я погодився. А він мені: «Моя порада — не читати. Ти потім не зможеш тим людям дивитись в очі, не зможеш жити, весь час буде висіти над тобою цей тягар».

Я зараз щасливий чоловік. Розумію, як тепер треба діду себе поводити, щоб онуки потім не розхлебтували те, що в сьомому коліні по роду закладено. Бо якщо подивитись на родину мами й тата моїх, то вони з батраків, бідували. І мамин рід такий бідний, і татів бідний. А тут я народився. Якщо мене порівняти з тим, що мали мої батьки, то я, без сумніву, дуже багата людина. Дивлюся вперед і вважаю, що оці всі речі, які я маю, це є здо-буток переживань родини моєї, яка страждала. Тобто, маю тепер випробування пройти і дивлюся вперед, хто переді мною стоїть, і думаю, як не нашкодити тим, хто складає оцю ниточку родини. Життя нам постійно підкидає такі ситуації, щоб ми робили вибір: або так вчинити, або так. І нехай я потім замажу якийсь проступок, виправдаю себе, але ж я собі розумію, що цей проступок був негативний. Потрібно думати про великі речі, які зберігають душу. Бо коли людина останній подих робить і думає про душу, а не знає тих речей, які потім там, в іншому житті, відбуваються, вона повинна пам'ятати, що рахунок відкритий на кожного, і кожен рахунок підбивається.

— Кого б Ви прагнули зіграти в кіно?

— Бажання зіграти якогось діяча не маю, немає підґрунтя. Я не мрійник. Кіно — це таке виробництво, яке повинно мати стабільне фінансування, а кошти може давати тільки держава. Якщо держава дає, то з'являється такий чоловік, який називається «продюсер». Він впливає на постановочну групу фільму, підбирається режисер, і він, коли набирає акторів, обов'язково погоджує з продюсером склад акторської групи. Якщо продюсер не любить Богдана Бенюка як актора або як людину, то як би режисер не любив Богдана Бенюка, він у цей фільм ніколи його не візьме. Іноді акторська доля залежить від таких речей, про які ти собі подумати не можеш. І коли всі погоджуються і починається кінотовиробництво, все одно як перепона стає відділ кіно у нашому Міністерстві культури. Коли ти знаєш про всі ці складнощі, про що можна мріяти. Тут треба бути самому собі адміністратором, вміти себе розкручувати, знаходити контакти і все робити самому. Тобто менеджмент має бути в крові кожного актора, він з ним має виховуватись.

А самому зняти фільм — це затрата зовсім іншої енергії, яку я ще і не пробував. Треба знайти команду, заплатити їй за роботу, знайти продюсера, гроші на виробництво. Влазити у зашморг виробництва кіно я не готовий.

Про армію також можна робити фільми. З Анатолієм Хостікоєвим ми до солдатів їздимо, спілкуємось. Не втрачаємо традиції, коли працівники культури мають їздити до солдатів. І це потрібно робити, тому що ритм життя, який є в армії, вимагає якнайбільшого спілкування з представниками мистецтва, оскільки він обмежує можливості людей у погонах культурно збагачуватись. Тому для них треба проводити творчі зустрічі, показувати фільми, вистави. Тоді військовики відчуватимуть себе менш відірваними від суспільства.

Завжди придивляюсь до хлопців-військовиків, з якими зустрічаюсь. Я покладаюсь на військових — вони захищають мене. За це честь їм і хвала!

Володимир КОСЕНКО

Я скоро обещано
когда-то вернусь
хотелось бы сказать!
Вас: восторг, радость
Добра: дождь, до
здоровья...
Б.Б.

Віталій Кирилов
(сміт Гончарівське Чернігівської області)

Славні козацькі традиції здатні зацікавити, згуртувати і загартувати молодь навколо ідеї готовності до захисту України.

Чимало справжніх патріотів виховують власних дітей на прикладах доблесті й мужності, вірності й героїзму поколінь, на яких ґрунтується історія України.

У наших сімейних фотоальбомах віднайдеться чимало світлин, які могли б увійти у славетний фотолітопис того, як зростають справжні патріоти України.

Оскільки кожна мить — неповторна, отже — унікальна, ми запрошуємо всіх Вас — і професійних фотографів, і фотоаматорів — взяти участь у фотоконкурсі «ПІДРОСТАЮТЬ КОЗАКИ».

З ініціативою його проведення виступив колектив Центрального друкованого органу Міністерства оборони України журналу «Військо України».

Фотоілюстрації потрібно надсилати в електронному вигляді на e-mail: viysko2003@ukr.net. без обробки у форматі JPEG-файл, розподільною здатністю 300 dpi, до 3000 кб.

Кращі світлини будуть розміщені на шпальтах армійського видання.

Фотоконкурс триватиме до 14 жовтня 2012 року, Свята Покрови Божої Матері, святої покровительки всіх козаків.

Надсилаючи знімок, не забудьте вказати своє прізвище, ім'я та по батькові, вік, електронну та поштову адреси, контактний телефон, назву роботи, а також місце, час зйомки та подію, під час якої було зроблено світлину.

Чекаємо на Ваші роботи!

Фотоконкурс «ПІДРОСТАЮТЬ КОЗАКИ»

Шановний читачу!

Патріотизм — якість, яку потрібно виховувати змалечку. Лише тоді любов до Батьківщини, повага до традицій свого народу наповнять справжнім змістом та глибоким сенсом становлення молодого покоління українців.

Історія України сповнена героїкою подвигів та яскравих вчинків.

Шанування власної історії та національної культури є символом непорушного зв'язку поколінь: від часів Запорозької Січі й до наших днів.

Тарас Грень
(м. Івано-Франківськ)

Фото Сергія Попсуєвича
(м. Київ)

